

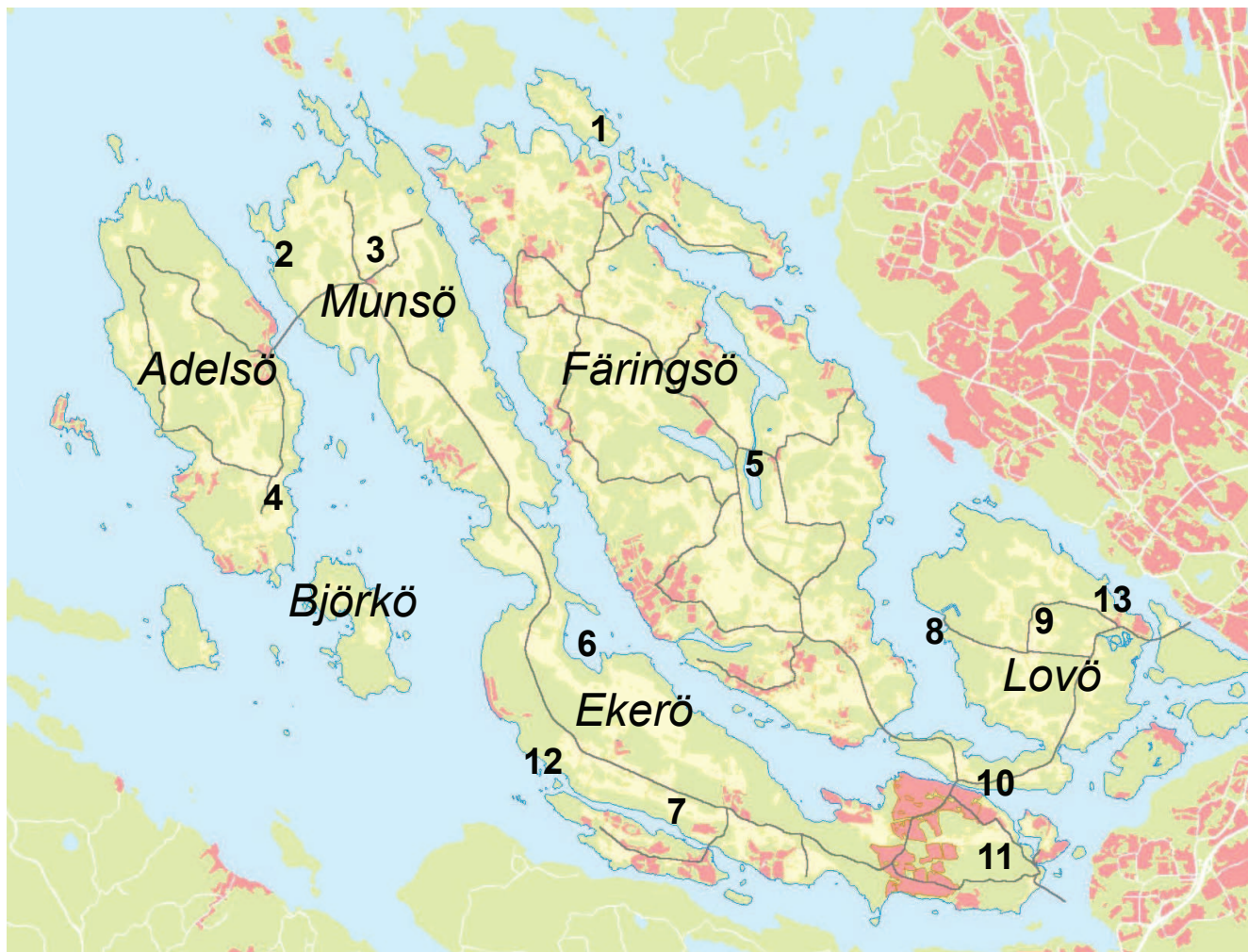

Fåglar på
Mälaröarna 2011

Innehåll

Fågellokalerna på Mäläröarna	0
Stäppvipa – exklusiv sommargäst	1
<i>Glenn Cornland</i>	
Något om skrattmåsens häckningsbiologi	4
<i>Jan Sondell</i>	
Kom med ut i göktytemarkerna!	7
<i>Sören Lindén</i>	
Gäss på Mäläröarna	9
<i>Urpo Könnömäki</i>	
Häckfågelinventeringar i Svartsjö 2011	14
<i>Urpo Könnömäki</i>	
Observationer i Ekerö kommun 2011	19
<i>Mikael Nederman & Linus Brobacke</i>	
Vinterns ”artrally” på Mäläröarna	33
<i>Mats Andersson</i>	
Notiser	
– Dämnet den 1 augusti	36
– MOF säljer småfågelholkar	36
– MOFs webbplats har fått nytt utseende	37
– Dvärgmå och rördrom är SOFs riksinventeringsarter 2012	37
Verksamhetsberättelse för 2011	38
<i>Urpo Könnömäki</i>	
Artlistor för Mäläröarna 2011	39
<i>Urpo Könnömäki</i>	

Fågellokaler på Mälaröarna

- 1 Eldgarnsö
- 2 Väsby hage
- 3 Bona damm
- 4 Kyrkpölen
- 5 Svartsjöviken –
Svartsjö dämme
- 6 Menhammars-
viken
- 7 Älby Hage
- 8 Prästvik –
Mörbyfjärden
- 9 Mastområdet
- 10 Malmviks
strandägar
- 11 Ekebyhovs-
Backen
- 12 Rastaholm
- 13 Sötvattens-
laboratoriet

Fåglar på Mälärörna

Ärgång 12, 2011. ISSN 1650-982X

Redaktör: Jan Sondell

Layout: Bo Nielsen

Mälärörnas Ornitologiska Förening

Mälärörnas Ornitologiska Förening är en lokalförening av Sveriges Ornitologiska Förening. Verksamhetsområde är Ekerö kommun i Stockholms län.

Styrelse 2011

Ordförande: Urpo Könnömäki

Vice ordförande Jan Sondell

och sekreterare:

Kassör: Per Lönnberg

Övriga ledamöter: Linus Brobacke

Göran Forsberg

Signe Hagerman

Mikael Nederman

Gigi Sahlstrand

Suppleant: Marianne Dannbeck

Medlemskap & aktiviteter

Medlem blir man genom att sätta in 150 kr på pg 50 22 80-1 (familjemedlem och ungdom under 18 år 50 kr) Föreningen har ett aktivitetsprogram, inventerar häckfåglar och bedriver observationer vår och höst vid Svartsjöviken och ger ut en årsskrift som behandlar fåglarna i kommunen. Medlemmar kan även få ett nyhetsbrev med de senaste observationerna via e-post. Kontakta någon i styrelsen!

Föreningens hemsida finns på <http://www.mof-ekero.se/>

Rapportera dina observationer i Ekerö kommun på Internet! Gå till: <http://www.artportalen.se/birds/>

Ta del av andras obsar på Mälärörna! Gå till hemsidan eller till:

http://www.artportalen.se/birds/uttag_obslista.asp?kommunkod=0125&senasteveckan=true

Framsida: Stäppvipan på Ekerö (foto från på Järvafältet) Foto: Lars Friberg

Stäppvipa – exklusiv sommargäst

Glenn Cornland

En stäppvipa upptäcktes på morgonen den 16 juli 2011 vid Svartsjö däme på Färingsö i Ekerö kommun. Fågeln sällskapade med ett par hundra tofsvipor under 10 dagar och kunde ses i området fram till den 25 juli, då den blev slagen av en duvhök. Fyndet av arten utgör det nionde i Sverige och är det första för Ekerö kommun.

Det var på lördagsmorgonen den 16 juli, mitt i sommarstiltjen. Jag hade beslutat mig för att göra ett besök vid Svartsjö däme. Bevakningen av kommunens fågellokaler hade legat på en låg nivå den senaste månaden då många lokala ornitologiska slitvargar varit bortresta. Vadarsäsongen hade så smått dragit igång och dagen innan hade Janne Björk gjort ett rutinbesök på lokalen. En del vadare av de vanliga arterna hade observerats, men också en spovsnäppa. Detta triggade mig till att ge mig ut i hopp om att återfinna densamma. På plats spanade jag av dämet från observationsplattformen och kunde konstatera att grönbenor, brushanar, gluttsnäppan och svartsnäpporna fanns kvar från dagen innan, men till synes ingen spovsnäppa.

Så plötsligt! Något oroade vadarna – en hök möjligen eller den ständigt patrullerande bruna kärrhöken – och alla fåglarna gjorde ett uppflog. Aj då, tänkte jag efter att ha kollat av de flyende vadarna; ingen spovsnäppa nu heller. Strax där efter kom en beckasin relativt sakta flygande, lågt över starr och bredkaveldun snett rakt emot mig och landade, dold av vegetationen ett 20-tal meter nedanför plattformen. Tung, rak flykt, markerade vitkantade större täckare och handtäckare och när den slog ned sågs tydliga vita stjärthörn. En dubbelbeckasin, mycket överraskande så här mitt i sommaren. Fågeln hördes t.o.m. spela/låta till lite kort senare under morgonen.

I ett försök att få se mer av beckasinen gick jag ned från plattformen och i riktning mot där den landade. Samtidigt som jag försiktigt närmade mig platsen, såg jag i ögonvrån två flockar med ett par hundra tofsvipor komma flygande från södra

delen av Svartsjöviken. Beckasinen glömdes totalt då mina ögon naglades fast på den bakre flocken där en starkt avvikande fågel flög med. Jag lyfte handkikaren och samtidigt som jag fått in fågeln i kikarfältet så trillade polletten ned. Det måste såklart vara stäppvipan som sågs på Järvafältet i slutet av juni!

Att artbestämningen blev så ögonblicklig berodde till stor del på att jag hade varit och sett stäppvipan på Järvafältet och hade den i klart minne, men också på att jag haft förmånen att se stäppvipor vid två tidigare tillfällen i Sverige. De två flockarna med vipor blev till en, och efter några varv gick alla ned och ställde sig på Bredlötså kern intill dämet. Jag kände att jag var tvungen att få in vipan i min tubkikare innan jag satte igång processen med att larma folk om upptäckten. Väl uppe på plattformen fick jag snabbt in fågeln i tuben och kunde bekräfta att min första bestämning till stäppvipa höll. Nu gick larmet och

Foto Curt Johnsson

Stäppvipan på åkern vid Svartsjö däme

snart var alla fågelskådare som bor och skådar på Mäläröarna, och som inte var bortresta på semester, på plats. Vipan sågs under tio dagar av många tillresta skådare från landets alla hörn. En av dessa var Curt "Curre Skåning" Johnsson som fick möjlighet att ta de tubfotograferade bilderna som återfinns i denna artikel.

Klockan 0830 på morgonen den 25 juli, då ett antal morgonpigga skådare redan hade hunnit med att se vipan, kom det nedslående larmet ut på BMS (Club 300s fågellarmsystem), om att vipan troligen blivit slagen av en hök. Med Peter Hvass egna ord: *"En duvhökshanne drog in och 250 vipor lyfte. Höken slog en vipa som jag är 90–95 % säker på var stäppvipan. När vipflocken återkom scannade jag flocken under ca en timme och kunde inte hitta stäppvipan. Hoppas jag såg fel".* Peter såg inte fel, för efter denna morgon kom inga fler observationer av stäppvipan. Flocken av tofsvipor som den hade sällskapet med fanns kvar på lokalen en bit in på höstkanten.

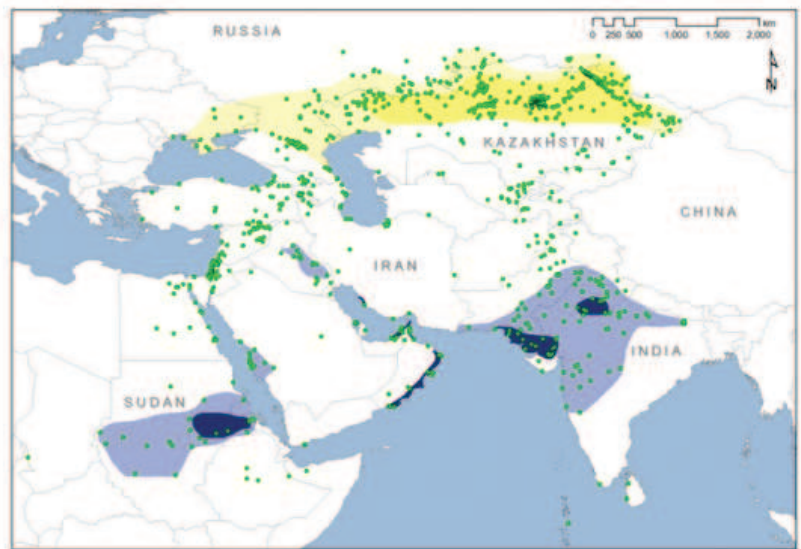
Det var inte helt oväntat att vipan skulle sluta som hökmat. Olika rovfågelarter rör sig hela tiden i närheten av dessa flockar av årsungar och ruggande äldre tofsvipor i ständig jakt på föda åt sig själv och sina hungriga ungar (se bild). En enstaka individ, som så starkt skiljde ut sig ur mängden som stäppvipan med sin färgsättning, blir då ett betydligt lättare byte för en anfallande rovfågel. Att fågeln dessutom var i kraftig vingruggning förbättrade nog inte oddsen.

Stäppvipan klassas som "Critically Endangered" av IUCN (International Union for Conservation of Nature) och Bird Life International och man uppskattar idag den häckande populationen

Foto Curt Johnsson

Flygande stäppvipa i Svartsjö. Observera vingruggningen

Häckningsområde (gult), övervintringsområde (blått) samt övriga observationer (grönt) för stäppvipa. Efter Birdlife International & RSPB.

till ca 5 600 par. Artens antal och utbredning minskade dramatiskt under 1900-talet och man har tidigare antagit att detta berodde på förändrade jordbruksmetoder i de centralasiatiska länderna. Pågående forskning pekar på att jakt, habitatförstörelse och ökenutbredningen på rast- och övervintringsplatserna kan vara ytterligare allvarliga orsaker till stäppvipans dramatiska nedgång.

Idag häckar arten framförallt längs ett smalt väst-östligt geografiskt band i det centralasiatiska landet Kazakstan och i gränsområdena till södra och centrala Ryssland. Viktiga rastlokaler har nyligen hittats i östra Turkiet och Syrien. Stäppvipans huvudsakliga övervintringsområden återfinns i Sudan, Eritrea, Israel, på Arabiska halvön samt i Pakistan och Nordvästra Indien.

Att stäppvipan observeras sällsynt men regelbundet i södra, västra och centrala Europa kan kanske förklaras med att fåglar, på sin väg från Centralasien till nordöstra Afrika, som normalt skulle vika av ned genom Turkiet och Syrien, istället slår följe med tofsvipor på flyttning västerut. På detta sätt hamnar några få individer i Europa fram på höstkannten. De svenska fynden däremot har framförallt gjorts i april–juli, och här rör förmodligen från fåglar som anlänt till Europa föregående höst och som sträckt norrut kommande vår. Ekeröfågeln ålder bedömdes till två år eller äldre och stöder denna teori.

Av världens 24 arter vipor som hör till släktet Vanellus har endast tre arter påträffats i Sverige. Välsänt är att tofsvipan förekommer som häckande flyttfågel i hela vårt land utom i fjällen. Tofsvipan hör också till en av våra mest folkära arter och som flyttfågel återvänder den tidigt på våren, oftast redan innan vintern helt släppt sitt grepp om landet.

Sumpvipan häckar från centrala och sydöstra Turkiet och österut genom Irak, Iran till västra Pakistan och anses inte vara globalt hotad. Arten har påträffats i Sverige som en

första klassens raritet med hitintills 10 fynd.

Stäppvipan anses som sällsynt men regelbundet återkommande i Europa och i runda tal har ca 120 individer observerats. I Sverige sågs arten för första gången vid Hjälstaviken, Uppland i maj 1989 och följdes snabbt av två fåglar i Skåne samma år. Ytterligare två fynd finns från Uppland då arten sågs vid Salsta slott 2010 och vid 30-meterskärret på Järvafältet 27–28 juni 2011. Fågeln vid Svartsjövikens har godkänts av Rk (Sveriges Ornitologiska Förenings raritetskommitté) som det nionde fyndet av arten och anses vara samma individ som sågs på Järvafältet månaden innan. Det har nu totalt gjorts tio fynd av 11 fåglar i

Stäppvipor på häckplats i Kazakstan, hannar och hona till vänster.

Sverige då ytterligare ett fynd gjordes i Halland under hösten 2011.

Referenser

- Corell, M. 2010. I stäppvipans sällskap, Roadrunner 1:28–31). Club 300.
- del Hoyo, J., Elliot, A. & Sargatal, J. eds 1996. Handbook of the Birds of the World. Vol. 3:419 Hoatzin to Auks. Lynx Edicions, Barcelona.
- Mullarney, K. Svensson, L. & Zetterström, D. 2009. Fågelguiden. Bonnier fakta.
- www.iucnredlist.org

Något om skrattnåsens häckningsbiologi

Jan Sondell

Historik

Skrattnåsen vandrade in till mellersta Sverige i början av nittonhundratalet. En stark ökning skedde på 1940- och 1950-talen i Mälardalen. Vid mitten av 1970-talet (Källander 1996) började en relativt kraftig tillbakagång. Idag häckar skrattnåsen bara på de bästa slättsjölokalerna och vissa andra lokaler där näringstillgången är god. Kanske populationens storlek idag bara är 20 % av förekomsten på 1960-talet.

Vad var då orsaken till den stora populationsökningen under mitten av nittonhundratalet och den stora tillbakagången ett par decennier senare? Troligen möjliggjordes den stora expansionen av tillgången på två lättillgängliga näringskällor – nämligen de då allmänt förekommande öppna soppipparna och de vegetationslösa trädorna. Trädorna utgjorde ungefär 20 % av jordbruksmarken och de harvades flera gånger under sommaren för att minska ogrästtillväxten och då exponerades mask och andra insekter för nåsarna. När man idag talar om träda menar man vegetationstäckt mark som vilar ett år efter höstens skörd. På eftersommaren året därpå dödas ogräset med herbicider, jorden plöjs och höstsås. Ett viktigt skäl för denna förändrade metodik är att jordens näringsämnen ska bindas av vegetationen och inte läcka till vattendragen.

De kommunala soporna deponerades på en tipp som högar eller strängar som efter några dagar täcktes med jord. Dessförinnan hann måsar och trutar förse sig med det som var ätbart. På 1970-talet började sophanteringen bli allt mer sluten eftersom förbränningsanläggningar byggdes och dessutom skedde successivt uppsamling av soporna på färre platser. Många små tippar försvann alltså helt.

Man kan säga att tillgången på sopor och harvade trädor gjorde att skrattnåsarna expanderade långt över vad normalt näringsutbud tillät. På senare år har skrattnåsen främst dragits till områden där naturvårdande ”restaureringar” genomförts. Detta gäller bl. a. Hjälstaviken och Kvismaren. På närmaste håll är Säbysjön ett bra exempel, även om antalet par och reproduktionsresultatet nu är på nedåtgående där (Bernard i brev 2011).

Näring och skydd

Vad krävs då för näringsförutsättningar för att skrattnåsen ska börja häcka på en lokal där den inte funnits på flera år och det inte finns extra mat från öppna sophögar eller trädor? Kunskapen om detta är inte fullständig, men tittar vi på var skrattnåsen håller till idag så är det ofta i grunda slättsjöar med stora omgivande sankta betesmarker och på lite högre nivå omgivande vida jordbruksmarker. I betesmarken och i det grunda vattnet finns insekter och andra smådjur. Ofta kläcks dagsländor och fjädermyggor i stora antal som skrattnåsarna under en viss period kan fånga på vattenytan eller uppe i luften. Dessa insekter ger förmodligen ett fint proteintillskott i anslutning till äggläggningen och kan även ge föda åt nykläckta ungar. Två arter med liknande behov, men ännu mer krävande, är svarttärna och dvärgmå. De uppträder bara där de kan försörja sig på de insekter som våtmarken eller slättsjöarna kan producera.

Fisktillgången måste också vara begränsad om inte konkurrensen om maten ska bli för stor. Även om åkermarken nuförtiden mest är en grön stäpp hittar måsarna en del tillgänglig mark kanske främst efter slätter och på dessa slagna ytor kan måsarna, främst efter regn söka daggmask, som är

Figur 1. Skrattnåskolonin på Fiskarholmen 2009. Några dagar senare var den bortspolad av häftiga regn.

en viktig föda. Skrattnåsen kan proviantera upp till ca 10 km från boet. Den häckar också ute på skär i större sjöar eller längs kusten men får då flyga relativt långt för att hitta mat.

Förutom god näringsstillgång måste det finnas lämpligt och skyddat underlag för boet, t ex lägre övervattensvegetation (kaveldun, starr) eller efter vintern liggande vass. Slår man vegetation i en fågelvik svarar måsarna gärna med att lägga boet på ett sådant underlag. Predation från kråka, brun kärrhök och mink kan ibland bli besvärande (Bensch et al. 1996). Skrattnåsen kan relativt lätt byta häckningsplats och en koloni kan ibland överges från ett år till ett annat. Kanske är det också en anpassning till att predationstrycket blivit för stort eller också har näringsutbudet minskat på den övergivna lokalen.

Det är inte så svårt att beräkna skrattnåsens häckningsresultat om man först räknar antalet nybyggda bon i maj och sedan räknar nyss utflugna

ungar på vattnet en stilla kväll i månadsskiftet juni – juli. En lyckad häckningssäsong producerar måsarna 1-2 ungar per par. Om reproduktionen minskar till under 0,5 ungar är risken stor att antalet häckningsvilliga måsar nästa år minskar kraftigt eller så överges lokalen helt.

Skrattnåsen på Ekerö

Vid restaureringen av Svartsjövikens år 2000 hoppades vi givetvis på att få skrattnåsen att etablera sig i området igen. Vi bäddade för detta också genom att slå av några vassruggar så det skulle se extra inbjudande ut. Någon häckning skedde dock inte men ett större antal yngre skrattnåsar höll till i området någon månad. De försökte inte heller häcka året därpå. Trots fina betesmarker i omgivningen har lokalen numera inte ett tillräckligt näringsutbud för att tillfredsställa skrattnåsen. Den täta fiskpopulationen i viken är troligen ett stort minus. Annat var det på 1960-talet då det

fanns öppna sophögar inom räckhåll. Då häckade hundratal par skrattmåsar i Svartsjövikens!

Det är dåligt beställt med skrattmåsar också i kommunen i övrigt. På 1980-talet häckade skrattmåsar med varierande framgång på flera öar i södra Björkfjärden. En trevlig ö är Gåsholmen väster om Björköen där det på våren ofta etablerade sig skrattmåsar tillsammans med fisktärnor på det berg som sluttar mot öster. Tyvärr fanns träd runt häckningsklippan och innan ungarna blivit flygga hade kråkorna, som kunde angripa från de skyddande träden, gjort slut på häckningarna. Ett år lyckades dock häckningen både för måsar och för tärnor. Vad hade hänt? Jo gråtrutarna som vanligen häckade på en liten holme intill hade flyttat upp överst på berget. De höll helt rent från kråkor!

På senare år har skrattmåsar försökt häcka på Fiskarholmen i Fiskarfjärden (figur 1). Här håller de häckande vitkindade gässen fritt från kråkor, men istället finns andra bekymmer. Vi häftiga regn spolade bona bort och kolonin överges. Så skedde år 2009. Året innan producerade ca 160 par minst 125 ungar. (Sondell 2009). Hur kunde

det gå så bra? Jo 2008 var den 2007 nyetablerade strandängen vid Malmvik en kilometer bort översvämmad av högvatten. Näringsutbudet var tydligen av dessa skäl mycket bra där.

Slutord

Sammanfattningsvis är skrattmåsen en relativt kräsen art som numera bara finns på de bästa lokalerna. Där finns också i regel många andra ovanliga fåglar, t.ex. årtar och svarthakedopping. När man besöker en lokal med en skrattmåskoloni, t.ex. Säbysjön eller Hjälstaviken blir man sällan besviken på det övriga utbudet av våtmarksarter.

Referenser

- Bensch, S, Karlsson, T, Källander, H & Lager, R. 1996. Predation och störning i skrattmåskolonier. *Ornis Svecica* 6:67–74.
- Källander, H. 1996. Skrattmåsens *Larus ridibundus* populationsutveckling i Sverige under de senaste 25 åren. *Ornis Svecica* 6:5–16.
- Sondell, J. 2009. Häckfåglar på Fiskarholmen 2000–2008. Fåglar på Mälarsjöarna 2008, 9:13–15.

Foto Jan Sondell

Här har reproduktionen varit hela 2 ungar per bo. Bilden är tagen vid en liten damm utanför Falun där det ännu finns öppna sophögar i grannskapet!

Kom med ut i göktytemarkerna!

Sören Lindén

Vilken biotop vill göktytan ha och hur kan man gynna arten genom holkuppsättning? Sören Lindén har arbetat med dessa frågor under många år och ger oss en del tips. Kanske Du vill sätta upp några holkar och delta i göktyteprojektet på Mälärörna?

I Eriks Rosenbergs klassiska "Fåglar i Sverige" läser vi att göktytan förekommer i *lundar, parker, hagar och alléer*. I "Kunskapen om fåglar" skriver Tage Wahlberg: *Man finner henne i nästan alla naturtyper men framförallt i lövdominerad skog. Favoritbiotopen är den kreatursbetade enbuskbacken ned mot någon vassjö, med inslag av högresta gamla björkar i olika nedbrytningsstadier.*

Holkprojekt med 150 holkar

Undertecknad har under sju år satt upp specialanpassade holkar för göktyta i lämpliga biotoper runt Stockholm. Idag är antalet uppe i 150 stycken, och den i dagsläget planerade målribban ligger på 200 holkar. På Mälärörna är antalet 51 stycken och där har Urpo Könnömäki skött det mesta av uppsättning och skötsel.

Inspirationen för min del kom från fågelskådare i Sörmland, och framförallt från Erik Arbingers holkprojekt. Erik hade år 2011 hela 1082 holkar för göktyta, och berättar om dem på sin hemsida. Där finns också många tips, holkritningar, häckningsresultat och mycket annat.

Det finns en holkmodell som populärt kallas "göktyteholk". En grundförutsättning är naturligtvis att ingångshålets diameter är optimal för den fågel man vill ha som häckare. I göktytans fall har 35 millimeter visat sig vara ett lämpligt diame-termått. Det som i övrigt utmärker göktyteholken är att den i sina proportioner är djupare än andra holkar. Man anser att detta ökar möjligheten att få göktytan att fatta tycke för holken. (Se också Lindén 2008.)

Göktytan är en nödbedd holkhäckare och det krävs i snitt drygt 20 holkar för en häckning! I bra göktytemarker kan det gå ner till 16–18. För att optimera antalet häckningar bör man lägga ner arbete på att förstå vad som kännetecknar en bra göktytelokal, och därmed når vi huvudämnet för den här artikeln.

Vad kännetecknar en bra göktytebiotop?

De inledande raderna, dät olika kunniga personer beskriver en typisk göktytebiotop, visar på en viss variation. Det genomgående temat är ett öppet helst betat landskap med torra partier, men gärna med frodiga inslag. Hagen med enbuskar, öppna solbelysta ytor, några murkna björkstammar och betande djur kan tjäna som en bild av en bra göktytelokal.

Göktyteholken bör vara djup

Foto Sören Lindén

Den optimala biotopen tycks vara som det ser ut i Torslunda på Färingsö, i närheten av Svegro's växt-
husanläggning. Här är åtta holkar uppsatta och i tre av dessa har häckning skett vid åtta tillfällen under fem år. Vid tre tillfällen skedde två häckningar med 200 meters avstånd. Sneklar vi på den tidigare nämnda frekvensberäkningen motsvarar det 5 holkar per häckning!

Här finner vi torr enbuskbacke med enstaka björkar i olika stadier, varav flera är döda sedan länge. Det finns fårbeta och vallodling i utkanterna. Det är ett varierat landskap med stor del torr mark men även angränsande skog. Om den här naturtypen är något av den optimala måste det också innebära att det finns något som göktytan finner här i stor mängd: nämligen mat! Det är nu hög tid att vi kopplar våra observationer till göktytans föda.

Födan

Göktytan är en födospecialiserad fågel med myror överst på matsedeln. Och det är inte de vanliga stackmyrorna som står högst i kurs utan istället små marklevande myror, så kallade tuvmyror av flera arter. Även en del andra insekter kan slinka ned men det är myror, och framförallt deras ägg och puppor som är huvudfödan.

Vi har väl alla någon gång sett små och högre grästuvor i öppen terräng, som när de blir utsatta för någon spark eller dylikt, plötsligt översvämmas av myror. De porösa tuvorna innehåller själva myrsamhället. Sådana tuvor plundrar gärna göktytan för att skaffa mat till sin stora kull. Dessa myror måste ha ett öppet solbelyst landskap att leva i och det kan också vara orsaken till att göktytan föredrar ett betat, eller ett på annat sätt öppet landskap, där igenväxning motarbetas. Det tycks som om det kan räcka om någon del av reviret är öppet och solbelyst. Det anges i litteraturen att

Göktytan lägger många ägg

göktytan kan flyga långa sträckor för att hämta föda, så man kan inte bedöma reviret bara med utgångspunkt i att det ska vara perfekt för födosök.

Vill Du hjälpa till?

Har Du själv några erfarenheter av göktyta? Kanske du har en häckning vid sommarstugan och kanske egna tankar om hur artens häckningsmiljöer ska se ut? Hör gärna av dig till undertecknad för ett informationsutbyte (soren.linden@naturfakta.se eller 070-484110) och ta kontakt även om du vill hjälpa till och hålla uppsikt över några göktyteholkar. Om holkprojektet ska kunna växa till mer än de planerade 200 holkarna måste vi bli fler som hjälps åt. Göktytan är en spännande och trevlig bekantskap och är värd lite möda ute i vårt vackra öppna naturlandskap.

Referenser

- Arbinger, E. Hemsida: www.arbinger.se.
Lindén, S. 2008. Göktytan – en nödbedd holk-gäst. Fåglar på Mälarearna 8:13-14.
Rosenberg, E. 1953, Fåglar i Sverige. Stockholm.
Wahlberg, T. 1993. Kunskapen om fåglar. Malmköping.

Gäss på Mälärörna

Urpo Könnömäki

Gässen är stora långhalsade fåglar som både syns och hörs. De lever av säd, gräs och växter i vatten. De är utbålliga flygare som sträcker i formation med lugna, kraftfulla vingslag. Könen är lika, de kan bli över 20 år gamla och paren lever i mångåriga äktenskap. På Mälärörna häckar tre arter och ytterligare åtta arter har setts här. Dessutom uppträder i landet, lite beroende hur man räknar, ytterligare 3–4 arter, många med ursprung i förrymda parkfåglar.

En flock av *Anser*-gäss som går ner för i landning ger ibland en spektakulär uppvisning i flygakrobatik. Moment av vingglidande och halsbrytande dykningar varvas med tvära kast och uppbromsningar. De verkar ha mycket bråttom ner till marken och förvånansvärt nog så håller vingpennorna för påfrestningarna. Att se en flock på detta sätt singla ner från skyn är en häpnadsväckande och munter upplevelse, som rekommenderas varmt.

På Mälärörna har det genom åren setts elva olika arter av gäss, tre som häckar och åtta tillfälligt eller under flyttning. Här ges en beskrivning av denna artgrupp. Jag kommer även nämna lite kort om de gåsarter som inte anses vara spontana utan som är troliga parkkrymlingar.

Gässen är indelade i två släkten, *Anser*-gäss och *Branta*-gäss. I den senare gruppen finns två av många skandinaviska sträckskådares favoriter; prutgås och vitkindad gås. Vem som helst kan tappa både andan och räkningen när det på en sträcklokal väller fram tusen och åter tusen av dessa långflyttande och vackra gäss – en härlig syn som tillsammans med kacklet fyller luften. Vetskapen om att det kan dyka upp en rödhalsad gås i flockarna ger en extra krydda åt upplevelsen. Vi har ju egna upplevelser av de vitkindade gässen vid Drottningholms slott och runt om på öarna. För ett par år sedan hade vi den första observationen i kommunen av en rödhalsad gås tillsammans med vitkindade gäss i slottsparken.

Faktaruta

Uppskattat antal gäss i Nordvästeuropa enligt Fox, A. et al. 2010

Art	Antal 2006/7–08/9	Anmärkning
Sädgås	63 000	1990-talet:: 100 000
Tundrasädgås	555 000	
Spetsbergsgås	400 000	
Bläsgås	1 200 000	
Fjällgås	200	15 000 i Ryssland
Grågås	610 000	250 000 i Sverige
Kanadagås	250 000	75 000 i Sverige
Vitkindad gås	800 000	? i Sverige
Prutgås	250 000	
(Rödhalsad gås)	(44 000)	(I Ryssland)

Gemensamma drag

Gemensamt för gässen är den relativt tunga men ändå vägvinnande flykten. De är långhalsade och kraftigt byggda. De flesta av arterna är tämligen högljudda i flykten, så det lönar sig att lära känna deras läten. Grovt sett kan man säga att alla gäsarters flyktsilhuett är tämligen likartade, framför allt då gässen ses på långt håll och inte minst då det gäller flockformationer över öppet hav. De i Europa häckande *Anser*-gässen är tämligen enfärgat brungrå med något mörkare ovan- än undersida. *Branta*-gässen är mer brokigt tecknade och är alltid svarta på huvud och hals med varierande grad av vita teckningar. Den rödhalsade gåsen är dessutom rödfärgad på hals och bröst.

Artvis genomgång

Grågås *Anser anser* Häckar utspritt i norra och östra Europa. Mestadels flyttfågel. De viktigaste övervintringsområdena ligger nordsjöländerna, Spanien och i Storbritannien. Fågelns längd är 74–84 cm och vingspannet 149–168 cm och är den största av *Anser*-gässen, något större än sädgås. Dräkten är snarlikt övriga *Anser*-gäss, men är överlag ljusare – framför allt på vingarnas översida.

Övriga *Anser*-gäss har också mörkare hals och huvud. Den bästa karaktären i flykten är vingovansidan. Stora ljusa fält på vingens främre del kontrasterar mot de mörkare vingpennorna och ryggen. De ljusa vingovansidorna kan upplevas som skimrande eller lysande i bra medljus. Även på vingundersidan kontrasterar ljusa vingtäckare tydligt mot mörka pennor (till skillnad från övriga europeiska *Anser*-gäss), vilket är en bra karaktär på överflygande individer. Näbben är helrosa eller svagt orangetonad, men det kan vara svårt att urskilja näbbfärgen på flygande fåglar.

Grågåsen är inte särskilt ”pratsam” på sträck. Det vanligaste lätet är ett nasalt, djupt och aningen strävt och sprucket typisk gåskackel – mycket tamgåslikt. Grågåsen har ökat i antal de sista tio åren på Mäläröarna och finns på de mer kända fågelsjölokalerna Kyrkölen, Menhammarsviken,

Malmviks strandängar och Svartsjöviken med Svartsjö dämme.

Sädgås *Anser fabalis* Häckar i nordligaste Europa från Skandinavien och österut och övervintrar huvudsakligen i Skåne. En del fåglar når England, Holland och Tyskland. Fågelns längd 69–88 cm, vingspann 140–174 cm. Med stor och tung kropp påminner silhuetten om grågåsens, men sädgåsen har något längre och smalare hals, samt en mer utdragen huvudform – lite mer sångsvanslik jizz. Sädgåsen har dessutom aningen ”toppigare” huvudform än grågåsen, som har lite rundare huvud. Liksom hos övriga *Anser*-gäss är vingarna ganska breda (särskilt armen) och långa. I profil är sädgåsen förväxlingsbar med framför allt bläs- och spetsbergsgås.

Sädgåsen är sammantaget den mörkaste av *Anser*-gässen. Huvud, hals och bröst är mörkbruna (ser närmast svarta ut på håll), ryggen mörkt brungrå. Vingovansidan mörk, men med svagt ljusare täckare fram emot vingframkanten – dock inte alls så tydlig och kontrasterande som hos grä- eller spetsbergsgås. Näbbens färg och teckning är som regel mycket svår att notera på flygande fåglar, men är hos sädgåsen orange med mycket varierande inslag av svart. En del adulta individer har lite vit befädring basalt vid näbben (som en smal vit rand), men inte alls i samma utsträckning som hos adulta bläs- eller fjällgäss (bred vit bläs).

Foto Göran Forsberg
Gammal och ung bläsgås

Det är den nominatrasen **skogssädgåsen** *A. f. fabalis* som flyger över eller mellanlandar på våra öar under flyttning. Den mer sällsynta **tundrasädgåsen** *A. a. rossicus* flyttar i huvudsak på östra sidan Östersjön ner till Tyskland. Det vanligaste lätet i flykten är ett nasalt kackel, oftast tvåstavigt med betoning på andra stavelsen och ganska lågt i tonen (men ändå lite ”småfrejdigt”) Sträckande verkar den inte lika ”prat-sam” som grå- och bläsgås.

Foto Magnus Friberg

Fyra sädgäss och en spetsbergsgås (nr 2)

Bläsgås *Anser albifrons* Häckar närmast på den arktiska tundran i Ryssland och på Grönland. Är en utpräglad flyttfågel som främst övervintrar i nordsjöländerna och Storbritannien. Ses regelbundet sträckande i Sverige främst på Gotland och sydöstra Sverige, vid östliga vindar kan den vissa år ses i mycket stora antal. På Mälärörna ses enstaka individer. Fågelns längd är 64–78 cm, vingspann 130–160 cm. Är normalt tydligt mindre än sädgåsen, men betydligt större än fjällgåsen. Storleksvariationerna är dock stora. Näbben är enfärgat rosa eller orangetonad beroende på rastillhörighet.

Bläsgåsen är i princip tecknad likt sädgåsen, men den adulta fågeln är lätt igenkännlig på den vita bläsen vid näbbasen, som syns på långt håll i gott ljus (se dock upp med adult fjällgås). På hyggligt håll framträder, liksom hos fjällgås, även stora svarta tvärbandlika fläckar på buken som saknas hos sädgås och spetsbergsgås. Grågås har dock ofta mörkfläckig buk, men i betydligt mindre omfattning. Arten upptäcks ofta på det vittljuddande karaktäristiska och tämligen ”käckä” lätet, som är två- eller flerstavigt och vanligen högre och ljusare i tonen (typ klarinett) än övriga Ansergäss utom fjällgås. Är sträckande den kanske mest ”pratsamma” av Anser-gässen.

Fjällgås *Anser erythropus* Häckar mycket sällsynt i nordliga delar på den fennoskandiska bergskedjan och på den ryska tundran. Övervintrar i trakterna

kring Svarta havet och Kaspiska havet. Varje vinter ses dock individer i Nordsjöländerna. Arten anses hotad i Skandinavien och ett omdiskuterat uppfödningssprojekt har pågått sedan 1970-talet. Det blir alltid en diskussion om fågeln är ”vild” eller kommer i från uppfödning. De flesta individer som uppträder i stockholmstrakten har troligen sitt ursprung från Skansen, men kan också höra till de gäss som inplanterats i Norrland.

Spetsbergsgås *Anser brachyrhynchus* Häckar på Spetsbergen, Island och Grönland. Övervintrar i Nordsjöländerna och Brittiska öarna, men även i sydligaste Sverige. Sträckande fåglar ses sällsynt men regelbundet i Sverige och även på Mälärörna. Ända fram till 1960-talet behandlad som en ras av sädgås. Den skiljer sig främst från sädgåsen genom att ryggen har en mer blågrå färgton och halsen är kortare än sädgåsens.

Snögås *Anser caerulescens* En omisskännlig vit gås med svarta vingpetsar. Den förekommer även i en grå färgvariant. Häckar i arktiska områden i Nordamerika och nordligaste Ryssland. Övervintrar främst i USA. Merparten som ses i Europa och i Sverige är förmodligen förrymda eller introducerade individer, men det kan inte uteslutas att en del fåglar uppträder spontant.

Dvärgsnögås *Anser rossii* är som namnet antyder mindre än snögåsen. Den häckar lokalt i norra

Vitkindade gäss och en fjällgås – notera att den senare är mindre

Kanada och övervintrar i södra USA. Dvärgsnögäss som ses i Europa och i Sverige är med största sannolikhet förrymda. Inga snögäss är ännu sedda på Mäläröarna.

Stripgås *Anser indicus* En relativt stor grå gås med brokigt huvud i svart och vitt. Häckar alpint i Centralasien och övervintrar i Indien. De som ses i Europa och Sverige är sannolikhet förrymda eller avkomma efter förrymda fåglar. En stripgås sågs vid Mastområdet 2002.

Nilgås *Alopochen aegyptica* Troligen är det bara en tidsfråga innan denna art uppträder i kommunen. Arten tillhör ett udda släkte och har börjat häcka i flera länder i Västeuropa. Nilgåsen är större än en vitkindad gås och brokig i svart, vitt och ljusorange.

Prutgås *Branta bernicla* Häckar cirkumpolärt från Spetsbergen och österut företrädesvis på tundramarker i kustområden längs hela Norra Ishavet. Populationer som sträcker förbi oss övervintrar i kustnära områden runt länderna kring Nordsjön, de Brittiska öarna och söderut längs Frankrikes västkust. Raserna *B. b. bernicla* (mörkbukig prut-

gås) och *B. b. hrota* (ljusbukig) övervintrar i stora antal medan *B. b. nigicans* (svartbukig) är en raritet, som dock numera ses årligen i Europa och Sverige. Även den ljusbukiga är ovanlig i Sverige, men ses årligen och ibland i småflockar på Västkusten. Fågelns längd 55–62 cm, vingspann 105–117 cm och är snäppet mindre än vitkindad gås. Den är bara något större än ejdern, men känns likväl som en äkta gås.

Silhuetten påminner mest om vitkindad gås, men är smäckrare och inte så bukig,

utan ger oftast ett slankare intryck. Halsen verkar kortare och kraftigare, så att hals och huvud nästan går i ett. Den vitkindade har en mera markerad och knubbig huvud- och näbbprofil. Vingarna är också betydligt smalare och spetsigare, vilket ger prutgåsen ett mer långvingat intryck. Näbben är kort och föga framträdande. Prutgåsen ses nästan alltid i flockar under sträck. Lätet, som inte hörs på lika långt håll som den vitkindade gåsens, kan beskrivas som ett nasalt rullande eller gurglande småpratande, väl skilt från övriga gäss. Några, i de flesta fall ensamma individer har setts rasta på Mäläröarna.

Prutgås

Vitkindad gås *Branta leucopsis* Häckar på Grönland, Spetsbergen och Novaja Zemlja i Ishavet och övervintrar i länderna kring Nordsjön och på de Brittiska öarna. De har under de senaste årtiondena etablerat populationer (flera tusen par) i länderna kring Östersjön. Fågelns längd 58–70 cm, vingspann 120–142 cm. Arten är något större än en prutgås men mindre än en bläsgås. Utpräglad flockfågel. Distinkt tecknad och vanligen lätt att känna igen. Huvudet är mest vitt och i gott ljus skarpt kontrasterande mot svart hals och näbb – något som dock kan vara förvånansvärt svårt att uppfatta på håll. Kanadagåsen är betydligt större och har en betydligt mindre vit kind- och hakfläck. Den tydliga kontrasten mellan vit buk och mörk hals och bröst syns vanligen på långt håll och är en bra karaktär gentemot de mörkbukiga prutgässen. Vitkindade gäss upptäcks ofta genom lätet, som hörs på långt håll.

Lätet är ett nasalt skällande, som om en flock hundvalpar närmar sig. De senaste tio åren har de funnits stora flockar vitkindade gäss på Mälärörna under sträcktider, de flesta på Lovön. Flera par häckar i kommunen, kanske vanligast på små bergiga öar i fjärdarna omkring Drottningholm.

Rödhsad gås *Branta ruficollis* Häckar på den sibiriska tundran. Övervintrar närmast i sydöstra Europa vid Svarta havet. Sällsynt observeras enstaka exemplar årligen sträckande i sydöstra Sverige både vår och höst liksom övervintrande i länderna kring Nordsjön tillsammans med andra gäss, främst vitkindade, prut- och bläsgäss. En del av de rödhalsade gässen som ses i nordvästra Europa och Sverige kan dock sannolikt vara förrymda ur fångenskap. Fågelns längd 54–60 cm, vingspann 110–125 cm, alltså den minsta av Branta-gässen, men bara obetydligt mindre än prutgåsen. Den påtagligt kraftiga och korta halsen samt mycket liten näbb ger den rödhalsade gåsen en säregen profil, olik alla andra gäss. Kan även ge intryck av att vara tämligen långvingad.

Under goda observationsbetingelser är arten omisskännlig. En mycket vacker gås – karaktäris-

tiskt tecknad i svart, vitt och rödbrunt på huvudet. Den är rödbrun även på halsens framsida och bröst. Den rödbruna färgen syns i bra ljus på långt håll, men kan under sämre omständigheter vara mycket svårt att uppfatta på flygande fåglar. Läten är ett något kvidande och gällt tvåstavigt kacklande. Arten är funnen en gång i Drottningholmsparken tillsammans med vitkindade gäss.

Kanadagås *Branta canadensis* Nordamerikansk gåsart som är introducerad i Sverige på 1930-talet. Övervintrar i södra Sverige och vid kusterna kring Nordsjön. Fågelns längd 90–105 cm, vingspann 160–185 cm (avser europeiska fåglar, främst nominatrasen). Är klart den största av gässen och kanske mest lik en Anser-gås, men med längre och förhållandevis smalare hals, lite påminnande om en svan. Vingarna är stora och breda utan tydligt markerad vingknoge. Vingspetsarna relativt rundade med något spretande spetsar. Svart näbb, huvud och hals med tydligt avsatt vit kind- och hakfläck, som kan vara svår att se på håll och i dåligt ljus. Kroppen brungrå med ljusare gråaktigt bröst. Den betydligt mindre vitkindade gåsen har svart bröst. Har ett kraftigt och genomträngande ofta tvåstavig signalhornslikt trumpetande med en högre och gällare ton på andra stavelsen.

Lätet är mera sångsvanslikt än gåslikt. Häckar utspritt mest på småöar och i vassar i hela kommunen. Är inte lika knuten till de finaste lokalerna som grågåsen. **Dvärgkanadagås** *Branta hutchinsii* är stor som en vitkindad gås och uppträder ibland i Sverige tillsammans med främst denna art. Den har med säkerhet setts en gång på Mälärörna.

Referenser

- Fox, A. et al. 2010. Current estimates of goose population sizes in western Europe, a gap analysis and assessment of trends. *Ornis Svecica* 20:115–12
- Blomdahl, A, Breife, B & Holmström, N. 2003. Sjöfågelguiden. Hong Kong. Kina.
- Mullarny, K, Svensson, L & Zetterström D. 1999. Fågelguiden. Vicenza.

Häckfågelinventeringar i Svartsjö 2011

Urpo Könnömäki

I Svartsjöviken har nu de häckande våtmarksfåglarna inventerats under tolv år, 2000–2011. Sammanlagt 57 revir av 11 olika arter har noterats 2011, vilket är en liten minskning. I Svartsjö dämlake som ligger alldeles intill har inventeringar gjorts i åtta år, 2005–2011. Resultatet är också där lite sämre än fjolårets. För övriga fågeliakttagelser hänvisas till "Observationer i Ekerö kommun 2011", sidan 19.

Svartsjöviken

Inledning

Som en aktivitet i arbetet med "Projekt Svartsjöviken", vilket bl a innefattar restaurering av våtmarksbeten vid Svartsjöviken har den våtmarksanknutna häckfågelfaunan i Svartsjöviken inventerats med början 2000. Här ska inventeringsresultaten för det tolfte året, 2011 redovisas.

Fältningsarbetet har i huvudsak utförts av författaren. Under perioden april – maj 2011 gjordes 5 besök. Som huvudmetod räknas antalet par som bedömdes hävda revir, men iakttaga bon och ungpullar kompletterar observationerna. En svårighet ligger i att skilja rastande fåglar från revirhävdande par. Vidare kan det vara mycket svårt att separera häckande par från yngre fåglar som finns i området men inte häckar, detta gäller främst gässen.

Vid varje inventeringstillfälle har förekommande fågelarter antecknats på en specialkarta i skala ca 1:5 000. Häckfågelinventeringen har kompletterats med iakttagelser som rapporterats på Svalan. Inventeringsresultatet framgår av tabell 1. De osäkerhetssiffror som anges i det följande är subjektiva bedömningar.

Resultat

Skäggdoppning Ett par häckade i viken och 2 stora ungar noterades.

Knölsvan Ett bo byggdes i södra delen av viken. 5 ungar observerades.

Grågås Nästan omöjligt att lokalisera bon, då dessa läggs dolt i vassen och häckningen startar mycket tidigt. Tre par med ungar kunde iakttagas i viken. De höll sedan till i Svartsjö dämlake.

Kanadagås Normal förekomst. Osäkerheten är ca ± 2 par.

Gräsand Arten noterades i samma omfattning som under 2010. Antalet redovisade par har en osäkerhet på ca ± 3 par. Ungarna har förflyttats till Dämlaket.

Snatterand Enstaka fåglar syntes i viken.

Skedand Enstaka fåglar syntes i viken.

Årta Inga fåglar syntes i viken i år.

Knipa Hur många par som verkligen häckar är osäkert. Noterat antalet par (4) har en osäkerhet på ca ± 1 . Ungar sågs i dämlaket.

Storskrake Svårt att veta hur många storskrakar som häckar. Tre par med ungar.

Vattenrall Hördes vid dikesmynningarna på östra och västra sidan.

Sothöna Den vanligaste vattenfågeln. Antalet par (11) har en osäkerhet på ca ± 4 .

Tofsvipa Uppskattningsvis 10 par höll till främst

Tabell 1 Antal par eller revir av fågelarter knutna till Svartsjövikens 2004–2011.

Arter	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	Kommentarer 2011
Skäggdopping	2	1	1	1	1	1	1	1	Två ungar sågs
Knölsvan	1	1	1	1	1	1	1	1	Fem ungar sågs
Grågås	3	4	4	3	3	4	3	3	Tre par med ungar
Kanadagås	6	5	6	5	6	5	5	4	Ungar sågs
Rördrom	0	0	0	0	0	0	0	0	
Gräsand	10	10	10	10	9	10	9	10	Ungar sågs
Kricka	0	0	0	0	0	0	0	0	
Snatterand	0	1	1	1	1	0	1	0	
Skedand	0	1	0	1	1	0	0	0	Enstaka fåglar
Knipa	2	3	4	4	3	3	4	4	4 par med ungar
Storskrake	1	2	2	3	2	3	3	4	3 par med ungar
Vattenrall	2	3	3	3	3	3	3	3	Inga ungar sågs
Sothöna	17	15	14	14	13	13	12	11	Ungar sågs
Tofsvipa	6	7	8	8	10	10	10	10	Ungar sågs
Rödbena	0	2	0	1	0	0	1	0	Enstaka fåglar
Enkelbeckasin	5	6	6	7	8	8	7	7	Svårinventerad
Fiskmåås	1	1	0	0	0	0	0	0	
Fisktärna	1	0	0	0	0	0	0	0	
Summa	57	62	60	62	61	61	60	57	
Övriga arter									
Brun kärrhök	1	1	1	1	1	1	1	1	
Gulärta	3	5	6	6	7	6	6	6	
Ängspiplärka	6	6	6	8	8	7	7	7	
Buskskvätta	5	5	5	5	6	8	8	8	
Gräshoppsång	0	0	0	0	0	0	0	0	
Sävsångare	ca 10	ca 10	ca 10	ca 10	ca 10	ca 10	ca 10	ca 10	
Rörsångare	ca 5	ca 5	ca 5	ca 4	ca 4	ca 4	ca 4	ca 4	
Skäggmes	ca 2	ca 2	ca 2	ca 2	ca 2	ca 2	ca 2	ca 2	
Sävsparr	ca 20	ca 20	ca 20	ca 20	ca 20	ca 20	ca 20	ca 20	

på mader och omgivande betesmark. I vilken utsträckning de häckade är osäkert.

Rödbena Fåglar fanns tidvis i sydöstra delen av viken.

Enkelbeckasin En mycket svårinventerad art som trivs bäst i lite mer högväxt madvegetation.

Brun kärrhök Ett par höll till i området.

Gulärla Uppskattningsvis 6 par fanns på sydöstra sidan.

Ängsplärka Oförändrad jämfört med fjolåret.

Buskskvätta Oförändrad jämfört med fjolåret.

Övriga inte inventerade mindre tättingar

Vanligast i vass- och buskmarkerna har sävsparven varit följd av sävsångaren. Rörsångaren förekom mera sparsamt. Skäggmes har sporadiskt hörts i

vassarna men troligen skedde inte någon häckning.

Kommentarer

Svårinventerade arter är vigg, knipa och stor-skrake, som förekommer rastande på vårsträcket i betydligt större antal än vad som sedan går till häckning. Någon konstaterad häckning av vigg har inte noterats Svartsjö Dämme har blivit en konkurrerande uppehållsplats för våtmarksfåglarna i området. Många nykläckta ungdjur har vandrat över till Dämet där födotillgången varit betydligt bättre än bland konkurrerande fiskar i viken.

Sammanfattning

En häckfågelinventering genomfördes 2011 i Svartsjö viken för elfte året i rad enligt etablerade inventeringsrutiner. Totalt noterades 57 stationära par av 11 arter, ett resultat som är något färre än tidigare år. Talrikast förekommande var sothöna (11 revir), gräsand (10) och tofsvipa (10).

Foto Jan Sondell

Dämet i mitten av juli 2011 - svårt att se fåglarna på grund av mycket vegetation

Svartsjö dämme

Inledning

Vid häckfågelinventeringen av Svartsjö Dämme har använts samma metodik som i Svartsjöviken. I tabell 2 redovisas resultatet.

Vintern 2011 gick det inte slå vegetationen i Dämmet. Snödjupet var för stort för att arbetet skulle kunna utföras. Detta gjorde att siktförhållandena var väldigt dåliga under våren och sommaren. Högvatten rådde i Mälaren och också i Dämmet, eftersom vallen mot kanalen inte är tät. Högvattnet medförde sämre förutsättningar både för häckande och rastande vadare.

Fortfarande gäller detta i Dämmet, där många ungar av grågås, kanadagås, knipa, sothöna och

gräsand kunde ses in i maj – juni.

Vid midsommartid hade vegetationen tagit över en del av vattenytorna i Dämmet. Det fanns fortfarande gott om fåglar, men de syntes inte så bra. Detta tillstånd rådde också under hösten.

Planer för 2012

Vad som närmast händer i vinter är att vegetationen åter kommer att slås på isen genom kriminalvårdsanstaltens försorg, så att liknande förhållanden som rådde tidigare vårar med vinterslätter kommer att skapas.

Hoppas att betetrycket kan ökas något genom att betesdjuren släpps ut tidigare på försommaren och får beta så sent som möjligt på hösten. Vi bör då kunna hoppas på lite lägre vegetation och

Tabell 2. Antal par eller revir av fågelarter knutna till Svartsjö dämme.

Arter	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	Kommentarer 2011
Knölsvan	0	1	1	0	0	0	0	Ingen häckning
Grågås	7	7	8	8	8	8	6	Ca 30 ungar
Kanadagås	5	5	5	5	5	4	4	Tillfälligt i dämme
Gräsand	6	8	8	8	8	8	7	7 par med ungar
Kricka	0	0	0	0	1	0	0	Bara rastande fåglar
Skedand	2	4	4	2	3	2	2	Inga ungar sågs
Brunand	1	2	2	1	0	0	1	3–4 ungar sågs
Snatterand	2	4	4	3	4	1	1	3–6 ungar sågs
Årta	1	2	2	0	2	1	0	En fågel sågs
Knipa	6	7	7	7	7	7	6	Häckning i parken
Sothöna	8	8	8	8	8	7	6	6 par med ungar
Tofsvipa	7	7	7	7	7	6	6	6 par med ungar
Dammsnäppa	1	0	0	0	0	0	0	Ingen observation
Rödbena	2	2	1	1	1	0	1	1–2 par, inga ungar sågs
Enkelbeckasin	2	4	4	3	3	4	4	Svårinventerad
M. strandpipare	2	2	2	1	1	1	1	Ungar sågs
Vattenrall	0		1	2	2	2	2	Trolig häckning
Fiskmås	2	2	1	1	1	1	1	Ett bo på elstolpe
Summa	54	65	67	57	61	52	48	

därmed bättre sikt under 2012. Även om bete har etablerats kommer vinterslätter likt den som har utförts senast 2009 att vara nödvändig. Isläget när detta skrivs 2012 är gott.

Resultat

Knölsvan Ingen häckning noterad.

Grågås Sex par med ungar kunde inräknas. Uppemot 100 individer som översomrare.

Kanadagås Som mest fyra par med ungar kunde ses. De stannade relativt kort tid i Dämnet. När ungarna blivit större rörde de sig troligen ut i Mälarens fjärdar.

Gräsand Som mest räknades 7 kullar. De växte bra och en stor del av ungarna blev troligen flygfärdiga. De flesta kullarna härstammade sannolikt från Svartsjöviken.

Snatterand Flera snatteränder höll till vid Dämnet till och från. En häckning kunde konstateras.

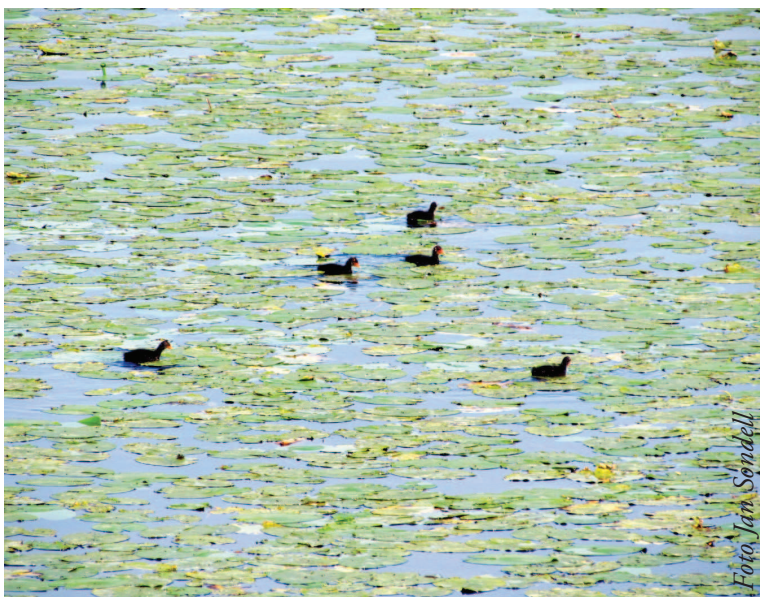
Skedand Enstaka fåglar uppehöll sig i Dämnet. Trolig häckning, ungar sågs inte.

Bläsand Några par har uppehållit sig i området på våren – sommaren men det är troligen yngre inte häckande par.

Kricka Mycket svårt att skilja revirhävande från yngre inte häckande men översomrande fåglar.

Årta Bara en fågel sågs i dämnet.

Brunand Ett par häckade. Ungar sågs.

Sothönsungar bland näckrosorna

Knipa Sex kullar kunde räknas in, säkerligen kom de från häckningar i Svartsjö slottspark men kan även ha vandrt in från längre håll.

Sothöna En av de få större våtmarksarter som verkligen häckade i Dämnet med sex par. Någon invandring av sothönspar från Svartsjöviken kunde inte märkas. Troligen är sothönsen mycket revirbundna.

Tofsvipa Uppskattningsvis 6 par etablerade sig i dämnet. Bon och ungar noterades för 4 par. Möjligen kan någon kull ha tillkommit från åkermarken genom invandring.

Rödbena Ingen häckning kunde konstateras. Ett till två par fåglar höll till vid dämnet.

Enkelbeckasin Svårinventerad. Fyra par markerade revir.

Mindre strandpipare Ett par med två ungar.

Observationer i Ekerö kommun 2011

Mikael Nederman & Linus Brobacke

Årets redovisning blir den tolfte i ordningen och många roliga observationer har gjorts under året, jag tänker framför allt på de två nya arter Mälärörarna fick, nämligen en stäppvipa som behagade dyka upp vid Svartsjöviken och sedan en lundsångare som gästade en kort stund i Ålby hage. Dessa två nya fåglar gör att kommunen är nu uppe i totalt 257 arter eftersom den större skrikörn som sågs 2010 nu är godkänd av Rrk. Under 2011 sågs det sammanlagt 191 arter i kommunen vilket ligger inom ramen för det normala sedan föreningen bildades 2000.

År 2011 inleddes med kraftig kyla och en hel del snö vilket medförde att det blev många översvämmade områden när snön väl smälte. Våren var normal och sommaren relativt varm och skön och med måttlig nederbörd här i östra Sverige. Hösten blev mild i motsats till året innan. Tyvärr så verkar de två senaste vintrarna ha slagit hårt mot vissa arter som vi normalt har relativt gott om på Mälärörarna, t ex smådopping, svarthakedopping och rördrom. När det gäller observationer så kan vi konstatera att sångsvanen återigen häckade i Bonadammen vilket är mycket glädjande. Andra trevliga iakttagelser var flera mindre sångsvanar, att en ägretthäger åter igen behagade att rasta i området omkring Svartsjöviken samt att en turturduva gästade kommunen efter 10 års frånvaro. Positivt var också att den negativa trend gällande falkar från förra året nu brutits.

Underlaget för denna redovisning kommer framför allt från rapportsystemet Svalan. Stockholms Ornitologiska Förenings rapportmall har i stort sett följts. Notera att känsliga arter döljs automatiskt i systemet och att vissa arter är under granskning av Rk och Rrk. För vissa, främst vanliga arter, redovisas här bara en lättöverskådlig sammanfattning. Vill du ha mer detaljerad data kan Du naturligtvis själv gå till Svalan.

Smålom *Gavia stellata*

Denna art är inte årlig, totalt finns 17 observationer sedan 1975 inrapporterade på Svalan. 1 ex rastande vid Rastaholm 15.4 (Jan Wernerman).

Storlom *Gavia arctica*

Ingen konstaterad häckning rapporterad, dock sågs ett par i mitten på juli vid Skansholmen precis som förra året vilket kan indikera på häckning (Gigi Sahlstrand, Göran Forsberg). Totalt 8 observationer under året vilket är något mindre än vanligt.

Gråhakedopping *Podiceps grisegena*

En 1k-fågel rastade vid Prästvik 24.9 (Micke Nederman).

Svarthakedopping *Podiceps auritus*

En konstaterad häckning i Torslunda dagvattendamm där paret fick ut 1 unge, paret dök upp den 31.5 (Glenn Cornland m.fl.). Övriga observationer: 1 par sågs i Bonadammen den 30.4 och 10.5 (Jan Wernerman, Mats Andersson), 1 par sågs med jämna mellanrum i Svartsjö däme mellan 8.5–28.5 (Jan Sondell, Micke Nederman, Ulf Nilsson), 3 ex sågs i Svartsjö däme 25.5 (Ulf Nilsson), 1 ex Torslunda dagvattendamm 11.5–26.5 (Sven-Erik Schultzberg, Glenn Cornland), 1 2k+ sågs i Torslunda dagvattendamm 23.7, dvs 3 ex denna dag, sista observationen för året var 1 1k fågel som sågs i Bonadammen 30.7 (Micke Nederman).

Smådopping *Tachybaptus ruficollis*

Endast 3 observationer under året understryker att de två senaste iskalla vintrarna har tagit hårt på populationen. 1 ex sågs i Drottningholmsparken

Foto Göran Forsberg

Thernlund, Mats Andersson, Jan Sondell).

Sångsvan *Cygnus cygnus*

En konstaterad häckning, återigen Bonadammen där paret fick ut 4 ungar (Jan Wernerman). Totalt 204 observationer inrapporterade till Svalan vilket är den högsta siffran någonsin på Mäläröarna, den normala siffran brukar ligga någonstans mellan 100 och 150 observationer.

Mindre sångsvan *Cygnus columbianus*

Ett mycket bra år för Mäläröarna då vi hade 3 olika

Ägretthäger

29.6 (Melcher Falkenberg), 1 ex rastande i Svartsjö dämme 21.8–27.8 (Gigi Sahlstrand, Göran Forsberg, Micke Nederman), 1 ex rastande i Torslunda dagvattendamm 6.9 (Glenn Cornland).

Storskarv *Phalacrocorax carbo*

Vinterobservationer: 1 ex Oskarsborg 11.12 (Fredrik Thernlund).

Rördrom *Botaurus stellaris*

Tyvärr endast 1 ex mot normala 3–5 ex inrapporterat och detta från Menhammarsviken, 3.4–22.7 (Jan Wernerman m.fl.).

Ägretthäger *Ardea alba*

Tredje fyndet av denna art i kommunen, de två föregående var 2008 och 2009. 1 ex rastade under dagen och kvällen vid Svartsjö dämme 1.8 (Jan Björk, Micke Nederman, Gigi Sahlstrand m.fl.).

Gråhäger *Ardea cinerea*

En konstaterad häckning vilket är relativt normalt på senare år. Tre vinterfynd, 1 ex vid Svartsjöviken, 1 ex vid Prästvik och ett 1 ex vid Gällstaö (Fredrik

observationer, nu finns totalt 12. 5 ex rastande i området runt Svartsjöviken men främst vid Svartsjö kungsgård 24.3–25.3 (Mats Andersson, Ulf Nilsson, Björn Lindkvist, Percy Fredriksson m fl), 2 ad rastande vid Mastområdet 25.3 (Sven-Erik Schultzberg, Fredrik Thernlund, Gunnilla Olsson m.fl.), 1 ad sträckande mot NO vid Menhammars herrgård 11.4 (Mats Gothnier).

Bläsgås *Anser albifrons*

2 3k+ och 1 2k rastande i östra delarna av Svartsjöviken 23.3–24.3 (Glenn Cornland, Jan Björk m.fl.), förmodligen samma 2k fågel rastade vid dämnet 25.3 (Micke Nederman), 1 ex Svartsjöviken 31.3 (Simon Jakobsson, Carl Arrhenius, Fingal Gyllang, Jonas Jonsson), 2 ad rastande Svartsjö dämme den 4.4–5.4 (Gigi Sahlstrand, Ulf Nilsson).

Sädgås *Anser fabalis*

Vårobservationer av rastande och sträckande fåglar: 3 ex rastande östra delen av Svartsjöviken 22.3–23.3 (Glenn Cornland, Gigi Sahlstrand, Jan Björk), 8 ex sträckande mot norr vid Mastområdet

22.3 (Sven-Erik Schultzberg), 50 ex rastande vid Svartjöviken 24.3 (Jan Sondell), 11 ex rastande Svartsjöviken 26.3 (Jan Wernerman), 2 ex Menhammarsviken 27.3 (Ulf Nilsson), 2 ex rastande Bonadammen 2.4 (Mats Andersson, Ulf Nilsson), 2 ex sträckande Bonadammen 2.4 (Mats Andersson, Ulf Nilsson), 7 ex rastande Snorran på Munsö 3.4 (Hasse Andersson, Birgit Svensson), 4 ex Svartsjöviken 6.4 (Mats Bothén), 10 ex rastande SVartsjö dämme 6.4 (Mats Bothén), 2 ex rastande Svartsjö dämme 10.4–11.4 (Kurt Idstam, Niklas Sterner m.fl.), 1 ex rastande Malmviks strandängar 13.4–14.4 (Sven-Erik Schultzberg, Ulf Nilsson), 2–4 ex rastande Svartsjö dämme (Jan Wernerman, Bertil Dolk, Ulla Dolk), 1 ex sträckande Sjöängen, Munsö 19.4 (Mats Andersson), 1 ex rastande Kyrkpölen, Munsö 19.4 (Mats Andersson), 3 ex rastande Svartsjö dämme 8.5 (Jan Sondell, Gigi Sahlstrand). Höstobservationer: 7 ex sträckande fågeltornsparkeringen, Svartsjöviken 24.9 (Micke Nederman), 4 ex sträckande fågeltornsparkeringen, Svartsjöviken 25.9 (Jan Wernerman), 2 ex sträckande syd Ekebyhovsbacken 2.10 (Micke Nederman), 2 ex sträckande Mastområdet 22.10 (Sven-Erik Schultzberg).

Spetsbergsgås *Anser brachyrhynchus*

Totalt 12 observationer i kommunen sedan 1998. 1 ex rastande Svartsjö dämme 5.4–11.4 (Micke Nederman, Signe Hagerman, Ulf Nilsson m.fl.), 1 ex vilket troligtvis inte är samma individ då den sågs den 26.5 vid Svartsjö dämme (Glenn Cornland, Jan Björk).

Grågås *Anser anser*

Häckningar: 13–17 pull Malmviks strandängar 19.5–4.6 (Glenn Cornland, Micke Nederman), 17 pull Kyrkpölen 21.5 (Micke Nederman), 8 pull Menhammarsviken 22.5 Jan Wernerman, 11–27 pull Svartsjö dämme 22.5–4.6 (Micke Nederman, Svante Söderholm, Elisabeth Stursson), 16–22 pull Lurudden–Sundbyviken 22.5–1.6 (Urpo Könnömäki), 4 pull Rastaholm 6.6 (Tomas Viktor).

Kanadagås *Branta canadensis*

Fler än 99 ex har setts vid 9 tillfällen med som mest 160 ex Svartsjöviken (Jan Wernerman).

Vitkindad gås *Branta leucopsis*

Häckningar: 23 bon runt Koffsan, Drottningholm 25.4 (Thomas Pettersson, Regina Lindborg), 11 par på Fiskarholmen, Fiskarfjärden 27.4–9.5 (Jan Sondell), totalt 32 ungar i Drottningholmsparken (Per-Sture Ljungdahl, Niklas Westermarck, William Sjöberg). Observationer med mer än 99 ex har skett vid 29 tillfällen med som mest 1684 ex i Drottningholmsparken (Regina Lindborg).

Prutgås *Branta bernicla*

Totalt 11 observationer i kommunen av denna normalt kustburna art. 1 ex rastande Kyrkpölen 21.5 (Micke Nederman, Gigi Sahlstrand, Göran Forsberg m.fl.).

Snatterand *Anas strepera*

Två konstaterade häckningar, 1–2 par i Svartsjö dämme som fick ut 3–6 ungar, 1 par i Torslunda dagvattendamm som fick ut ett okänt antal ungar därtill finns trolig häckning i området runt Kyrkpölen på Adelsö då 2–4 par sågs under häckningstid. Observationer med 20 eller flera: ca 25 ex rastande i Torslunda dagvattendamm 18.9–26.9 (Glenn Cornland), 22 ex rastande Svartsjöviken 22.10 (Bengt Eriksson), 32 ex rastande, fågeltornet, Svartsjöviken 31.10 (Urpo Könnömäki, Jan Sondell).

Stjärtand *Anas acuta*

Rastande vårlsommar: 1 par förbiflygande Jungfrusund 3.4 (Jan Wernerman), 1 par rastande Menhammarsviken 17.4 (Jan Wernerman), 1 par Svartsjö dämme 5.5 (Bertil Dolk, Ulla Dolk), 1 ex rastande fågeltornet, Svartsjöviken 14.6 (Sören Lindén). *Övriga observationer:* 1 honfärgad rastande Svartsjö dämme 21.8 (Gigi Sahlstrand, Göran Forsberg, Micke Nederman, Glenn Cornland), 1 ex rastande Bonadammen 1.10 (Mats Andersson, Ulf Nilsson).

Skedand *Anas clypeata*

Ingen konstaterad häckning men 1–3 par Svartsjö dämlä 4.4–24.7 (Jan Sondell, Christian Lagström, Runo Edholm m.fl.), 1 par i Bonadammen den 17.4 (Jan Wernerman), 1 par Kyrkpölen 19.4 (Mats Andersson). *Höstobservationer*: Som mest 15 ex i Svartsjö dämlä 23.9 (Jan Sondell).

Bläsand *Anas penelope*

Ingen konstaterad häckning men Svartsjö dämlä hade som mest c:a 20 ex 16.7–17.7 (Magnus Fridolfsson, m.fl.). *Vår*: flockar på över 20 ex har rapporterats 8 gånger med 47 ex som mest från Menhammarsviken (Micke Nederman). *Höst*: flockar om mer än 20 ex har rapporterats 11 gånger med 60 ex som mest från fågeltornet, Svartsjövikén (Göran Årevik). *Vinterobservationer*: 8–15 ex rastande Menhammarsviken 3.12–20.12 (Jan Wernerman, Mats Andersson, Urpo Könnömäki) 4 ex rastande Menhammarsviken 21.12–24.12 (Mats Andersson, Leif Godin).

Kricka *Anas crecca*

Observationer i lämplig biotop: 1–2 par Kyrkpölen 21.5–11.6 (Hasse Andersson, Birgit Svensson), 2–7 par i Svartsjö dämlä 22.5–1.7 (Micke Nederman, Jan Sondell, Jan Wernerman m.fl.), 1 par Malmviks strandängar 14.5–4.6 (Micke Nederman, Sven-Erik Schultzberg, Kurt Idstam m.fl.). *Större vårflockar på mer än 50 ex*: 50–100 ex rastande i Svartsjö dämlä den 4.4–9.4 (Urpo Könnömäki, Bertil Dolk, Ulla Dolk m.fl.), 50–60 ex rastande Bonadammen 10.4–16.4 (Jan Wernerman, Micke Nederman), 50–180 ex rastande i Menhammarsviken 18.4–19.4 (Urpo Könnömäki, Bengt Eriksson). *Höstflockar på mer än 50 ex*: 85–140 ex Svartsjö dämlä 17.8–24.8 (Sven-Erik Schultzberg), 60 ex rastande Svartsjö dämlä 23.9 (Jan Sondell). *Vinterobservationer*: 1 ex Torslunda dagvattendamm 1.12–6.12 (Glenn Cornland, Jan Björk).

Årta *Anas querquedula*

En konstaterad häckning i Kyrkpölen på Adelsö

där paret fick ut 5 ungar. Övriga observationer: 1 par rastande i södra delen av Svartsjövikén den 21.4 (Glenn Cornland, Jan Björk).

Brunand *Aythya ferina*

En konstaterad häckning, Svartsjö dämlä där paret fick ut 3–4 ungar (Martin Bergström, Karl-Erik Sundström, Björn Östman m.fl.) Övriga observationer i lämplig biotop: 1–2 par Ölsta tegeldamm 13.5 (Glenn Cornland), 1 par Bonadammen 10.4–11.4 (Jan Wernerman, Mats Gothnier). *Rastande fåglar*: 6–10 ex rastande Svartsjö dämlä 8.4–14.4 (Urpo Könnömäki, Georg Larsson, Riina-Maj Larsson-Mänd, Gunilla Olsson m.fl.), 1 hane rastande Fiskarfjärden 12.4 (Jan Sondell), 1 ex rastande Torslunda dagvattendamm 30.5 (Glenn Cornland), 3 ex födosökande Svartsjövikén 16.9 och 24.9 (Urpo Könnömäki, Sven-Erik Schultzberg), 1 par födosökande Menhammarsviken 23.10 (Jan Wernerman).

Sjöorre *Melanitta nigra*

Ett relativt bra år för Mälaröarna, 1 par rastande Sättra naturreservat, Adelsö 21.4 (Mats Andersson), 12 ex rastande Hovgårdsfjärden 24.4 (Thomas Pettersson), 40 ex rastande Lambarudd 25.4 (Ulf Nilsson), 3 ex rastande i Näs fjärden (Gigi Sahlstrand), 1 par rastande i Långtarmen 25.4 (Thomas Pettersson), 10 ex rastande i norra Björkfjärden, Adelsö 21.5 (Björn Sjögren, Tomas Viktor).

Svärta *Melanitta fusca*

Ett ganska bra år för Mälaröarna, 1 ex rastande Hovgårdsfjärden 24.4 (Thomas Pettersson), 1 ex rastande Lambarudd 25.4 (Ulf Nilsson), 1 ex rastande Busviken, Älvnäs 15.6 (Mats Andersson, Ulf Nilsson), 6 ex sträckande Prästvik 26.9 (Sven-Erik Schultzberg).

Salskrake *Mergellus albellus*

1 ex rastande Tappström 6.4 (Bertil Dolk, Ulla Dolk), 2 par rastande Malmhuvud, Munsö 11.4 (Mats Gothnier), 1 par rastande Svartsjövikén

12.4–14.4 (Glenn Cornland m.fl.), 1–14 ex rasande Menhammarsviken 16.4–22.4 (Micke Nederman, Jan Wernerman m.fl.), 1 par rastande Färingsös nordligaste udde 23.4 (Christian Lagström), 1 honfärgad rastande Svartsjövikens 29.9 (Gigi Sahlstrand), 3–19 ex rastande Menhammarsviken 15.10–24.12 (Jan Wernerman, Leif Godin, Mats Andersson m.fl.), 1 ex rastande Karlskär 29.10 (Gigi Sahlstrand) 1–9 ex rastande till och från i Svartsjövikens 30.10–28.12 (Gigi Sahlstrand, Göran Forsberg m.fl.), 3 honfärgade rastade Lambarudd 5.11 (Jan Wernerman), 7 ex rastande i Svartsjö kanal 30.12 (Glenn Cornland).

Småskrake *Mergus serrator*

Ingen konstaterad häckning men flera par sedda och trenden är att arten ökar i området: 1 par till och från vid Rastaholm 16.4–21.5 (Micke Nederman, Urpo Könnömäki m.fl.), 1 par +1 ex rastande utanför Kyrkpölen 19.4 (Mats Andersson), 1 par +1 ex förbiflygande Ekeby brygga 22.4 (Glenn Cornland), 1 par Adelsö 22.5 (Glenn Cornland, Jan Björk), 1 par Berg-holmarna, Rastaholm 27.5 (Tomas Viktor), 1 par i Koffsan, Prästfjärden, 1 par Stora Hallstaskär, Prästfjärden, 1 par Hallstahatten, Prästfjärden, 1 par Midsommar, södra Björkfjärden, 2 par Gåsholmen, södra Björkfjärden, 1 ex Degholken, Kattskär, Hovgårdsfjärden, samtliga observationer i lämplig biotop den 6.6 (Tomas Viktor), 2 ex honfärgade födosökte Menhammarsviken 23.10 (Jan Wernerman).

Havsörn *Haliaeetus albicilla*

En konstaterad häckning med okänt resultat. Lite större ansamlingar, 9 ex norra Björkfjärden 24.1 (Runo Edholm), 11 ex Lastberget, Adelsö 5.3 (Fältstationen Röddrommen som ansvarar för årliga vinterräkningar av örnar omkring Mälaren och Hjälmaren.).

Fiskgjuse *Pandion haliaetus*

Tyvärr inga konstaterade häckningar inrapporterade dock vet jag att till exempel att flera bon

besökts så det bör finnas ett antal häckningar i området. Totalt 177 rapporter inkomna till Svalan. Första fågeln såga vid Stenhamra stenbrott den 4.4 (Patrik Engström), sista observationen för året 1 ex vid fågeltornet, Svartsjövikens 17.9 (Jan Wernerman).

Kungsörn *Aquila chrysaetos*

Totalt 3 observationer under året vilket är ganska normalt, 1 ex förbiflygande södra delen, Svartsjövikens 24.1 (Bertil Dolk, Ulla Dolk), 1 ex rastande på Björk 22.10 (Jens Wahlstedt), 1 ex förbiflygande Rastaholm 11.12 (Urpo Könnömäki).

Brun kärrhök *Circus aeruginosus*

Endast en konstaterad häckning där paret vid Ölsta tegeldamm fick ut 1 unge (Gigi Sahlstrand), man kan misstänka häckningar på flera andra platster till exempel, Svartsjövikens, Menhammarsviken, Adelsö, norra delen av Munsö för att nämna några.

Blå kärrhök *Circus cyaneus*

Totalt 11 fåglar sedda under året vilket är en normal siffra, de flesta observationerna rör honfärgade individer (Patrik Engström, Mats Gothnier m.fl.).

Fjällvråk *Buteo lagopus*

Övervintrande fåglar jan–mars: 2–3 ex totalt fördelade på Lovö (mestadels vid Mastområdet och Prästvik) och Torslunda. Övervintrande fåglar i dec: 1 ex Lovö och 1 ex Törnbyvikens, 1 ex Svartsjövikens.

Ormvråk *Buteo buteo*

Observationer jan–mars: 7–13 ex fördelade på Lovö 2–4 ex, Färingsö 2–4 ex, Adelsö 2–3 ex, Munsö 1–2 ex. Observationer under dec: 1 ex Lovö, 1–2 ex Färingsö.

Bivråk *Pernis apivorus*

Endast en rapport om eventuella par av denna ganska anonyma fågel, 1 par Svartsjövikens 20.7 (Magnus Renmyr). Ytterligare observationer un-

der häcktid har gjorts från minst 5 olika platser. Första fågeln för året sågs den 22.5 Malmviks strandägnar (Sven-Erik Schultzberg) och den sista observationen var en relativt sen 1k fågel vid Svartsjövikens 24.9 (Micke Nederman).

Tornfalk *Falco tinnunculus*

En häckning i södra delen av Svartsjövikens men okänt om paret fick ut några ungar. *Observationer jan–mars*: 1 ex runt omkring Kärnsön 14.1–21.1 (Sven-Erik Schultzberg, Glenn Cornland m.fl.), 1 ex Svartsjövikens 15.3 (Urpo Könnömäki, Jan Sondell). *Observationer dec*: 1 ex omkring Svartsjövikens (Glenn Cornland, Patrik Engström).

Lärkfalk *Falco subbuteo*

Ingen konstaterad häckning men troligen ett par vid Lovö kyrka och minst ett par vid Svartsjövikens.

Pilgrimsfalk *Falco peregrinus*

1 ex förbiflygande Svartsjövikens 20.4 (Jan Björk), 1 2k+ förbiflygande vid Löten, Munsö 21.5 (Micke Nederman) förmodligen samma individ sågs flyga förbi Hovgårdsfjärden samma dag (Mats Andersson, Ulf Nilsson m.fl.), 1 ex förbiflygande Stavsund 31.7 (Urpo Könnömäki), 1 ex förbiflygande Lindhaga, Färingsö 4.8 (Jan Björk), 1 ex sträckande syd Svartsjö dämme 24.8 (Sven-Erik Schultzberg), 1 1k födosökande Svartsjövikens 16.9 (Glenn Cornland), 1 ad förbiflygande Lovö prästgård 19.9 (Peter Almström), 1 ad sträckande syd Mastområdet 30.9 (Sven-Erik Schultzberg), 1 1k rastande Skansholmen 9.10 (Ragnar Lagerkvist, Ruben Sven Erik Swanqvist, Bjarne Hallman), 1 ex sträckande syd Väntholmsvikens 11.12 (Gigi Sahlstrand). Efter förra årets endast 3 observationer så är årets 11 individer ett mycket bra resultat.

Stenfalk *Falco columbarius*

Endast höst fynd av vår minsta falk, 1 ex förbiflygande fågeltornsparkeringen, Svartsjövikens 16.9 (Sven-Erik Schultzberg), 1 ex födosökande

Mastområdet 17.9 (Mats Andersson, Ulf Nilsson, Sven-Erik Schultzberg), 1 ex födosökande Växthusdammarna, Torslunda 18.9 (Glenn Cornland), 1 ex sträckande V Svartsjövikens 18.9 (Glenn Cornland), 1 ex födosökande vid fågeltornet, Svartsjövikens 18.9 (Jan Björk), 1 ex födosökande Lovö kyrka 24.9 (Micke Nederman), 1 ex Fäladen, Torslunda 25.9 (Glenn Cornland).

Vaktel *Coturnix coturnix*

Årets invasionsart, totalt 122 inkomna rapporter till Svalan är ju helt fantastiskt. *Alla observationer gäller spelande fåglar*: 1 ex Löten, Munsö 21.5 (Micke Nederman m.fl.), 1–5 ex vid Lovö Kyrka 26.5–3.8 (Fredrik Thernlund, Percy Fredriksson, Svante Söderholm m.fl.), 3 ex Husby, Munsö 27.5 (Glenn Cornland, Jan Björk), 1 ex Farmen, Väsby 31.5 (Glenn Cornland), 1 ex Svartsjö kanal 6.6 (Micke Nederman, 1 ex Svartsjö kungsgård 6.6 och 12.6 (Micke Nederman, Urpo Könnömäki, Sören Lindén), 1–2 ex fågeltornsparkeringen, Svartsjövikens 6.6 och 18.6 (Micke Nederman, Glenn Cornland m.fl.), 1 ex Färentuna kyrka 11.6 (Glenn Cornland), 1 ex södra delen Svartsjövikens 18.6 (Ulf Nilsson), 1 ex Rörby, Lovön 26.6 (Niklas Westermark), 1 ex kvar fågeltornsparkeringen, Svartsjövikens 17.7–24.7 (Maria Alsterlund, Hans Alm, Mona Stråling, Folke Göransson, Patrik Wildjang), 1 ex Svartsjö dämme 18.7–20.7 (Rudolf Edelberger, Per Lönnborg Lars Eric Rahm), 1 ex västra fårhagen, Torslunda 28.8 (Glenn Cornland).

Kornknarr *Crex crex*

Endast en observation av denna art, Menhammarsvikens 15.5 (Jan Wernerman).

Vattenrall *Rallus aquaticus*

Övervintrande jan–mars: 1 ex Menhammarsvikens 20.3 (Jan Wernerman, Ulf Nilsson), *Spelande fåglar under häckningstid*: 1 ex Menhammarsvikens, 1 ex Ölsta tegeldamm, 2–3 ex Svartsjövikens, 2 ex Svartsjö dämme. Övriga observationer: 1 ex Stavsund, Helgö kanal 19.11 (Urpo Könnömäki).

Småfläckig sumphöna *Porzana porzana*

1 ex spelande fågeltornet, Svartsjövikens 24.4–8.5 (Glenn Cornland m.fl.).

Rörhöna *Gallinula chloropus*

Häckningar och troliga häckningar: 1 par Rishögsdammen, Prästnibble (Gigi Sahlstrand), 1 par Mastområdet som fick ut 5 ungar (Fredrik Thernlund m.fl.), 1 par Svartsjö dämme (Urpo Könnömäki m.fl.), 1 par Vaxthusdammarna, Torslunda (Glenn Cornland).

Trana *Grus grus*

Första observationen för året blev 9 ex som flög förbi Svartsjövikens 21.3 (Jan Björk), sista observationen blev 8 ex som flög förbi Liljedal arrendeområde 2.10 (Rikard Henricsson). Största flockarna för året blev 220 ex sträckande SV fågeltornsparkeringen, Svartsjövikens 24.9 (Micke Nederman), 450 ex sträckande S Löten, Munsö (Mats Andersson, Ulf Nilsson), 250 ex sträckande S Torslunda 1.10 (Glenn Cornland).

Strandskata *Haematopus ostralegus*

Två konstaterade häckningar där paren fick ut 1 unge Drottningholms slott (Sven-Erik Schultzberg m.fl.) och området runt Gällstaö där paret fick ut 3 flygga ungar (Jan Sondell).

Observationer gällande par eller lämplig biotop: 1 par Flisorna, Munsö 24.4 (Thomas Pettersson), 1 par Rastaholm 27.4–21.5 (Urpo Könnömäki, Micke Nederman), 1 ex Kyrkpölen 21.5 (Micke Nederman), 1 ex stora Hallstaskär, Prästfjärden 6.6 (Tomas Viktor), 1 par Midsommar, södra Björkfjärden 6.6 (Tomas Viktor), 1 par Måsskalarna, Hovgårdsfjärden 6.6 (Tomas Viktor).

Mindre strandpipare *Charadrius dubius*

Häckande: Minst 1 par troligen 2–3 par dock endast 1 1k fågel sedd Malmviks strandängar (Micke Nederman m.fl.). *Troliga häckningar:* 1 par Svartsjö dämme (Fredrik Thernlund m.fl.), 1 par Torslunda dagvattendamm (Glenn Cornland), 1 par Kyrkpölen (Gigi Sahlstrand, Göran Forsberg).

Större strandpipare *Charadrius hiaticula*

Rapporterad med 1–5 ex från 3 platser, Svartsjö Dämme, Malmviks strandängar och Fågelön, Kärsön (Ingmar Nordemar, Svante Söderholm, Elisabeth Stureson m.fl.).

Ljungpipare *Pluvialis apricaria*

Relativt gott om observationer, flockar på mer än 50 ex, 120 ex rastande Svartsjövikens 30.4 (Urpo Könnömäki, 56 ex rastande Kyrkpölen 1.5–7.5 (Hasse Andersson, Birgit Svensson).

Strandskatorna på Gällstaö

Foto Jan Sondell

Tofsvipa *Vanellus vanellus*

Observationer med mer än 200 ex:
200–400 ex stationär vid Svartsjö
dämme 16.7–17.9 (Pelle Moqvist,
Per Johan Ulfendahl, Lillemor
Däckfors m.fl.), 270–400 ex Kyrk-
pölen 10.8–12.8 (Hasse Anders-
son, Birgit Svensson).

Stäppvipa *Vanellus gregarius*

1 ex rastande 16.7–25.7 (Glenn
Cornland m.fl.). Självklart ny art
för kommunen där en stor mängd
skådare besökte Svartsjö dämme
under några dagar i juli, tyvärr så
fick sagan ett tråkigt slut när vipan
blev tagen av en duvhök, läs mer i
separat artikel.

Kärrensnäppa *Calidris alpina*

2 ex rastande Svartsjö dämme 25.5–28.5 (Ulf
Nilsson, Jan Björk), 1 ex rastande Svartsjö dämme
1.8 (Micke Nederman), 1 1k rastande Svartsjö
dämme 7.8–8.8 (Gigi Sahlstrand, Glenn Corn-
land), 2 ex rastande Kyrkpölen 20.8 (Hasse An-
dersson, Birgit Svensson), 1 1k rastande Svartsjö
dämme 21.8 (Glenn Cornland), 1 ex förbifly-
gande fågeltornsparkeringen, Svartsjöviken 16.9
(Glenn Cornland).

Spovsnäppa *Calidris ferruginea*

1 ex rastande Svartsjö dämme 15.7 (Jan Björk), 4
ex rastande Svartsjö dämme 19.7 (Jacob Rudhe),
1 ex rastande Svartsjö dämme 6.8 (Micke Ne-
derman).

Myrsnäppa *Limicola falcinellus*

Femte observationen på Mälaröarna av denna
lilla vadare när 2 ex rastande Svartsjö dämme
28.5 (Svante Söderholm, Elisabeth Stureson,
Jan Björk).

Mosnäppa *Calidris temminckii*

Rastande: 2 ex Malmviks strandängar 8.5 (Jan

Foto Göran Forsberg

Mosnäppa

Wernerman), 2–3 ex Svartsjö dämme 15.5–17.5
(Patrik Engström m.fl.), 6 ex Malmviks strand-
ängar 15.5 (Sven-Erik Schultzberg, Micke Ne-
derman m.fl.), 1–2 ex Malmviks strandängar
21.5 (Micke Nederman, Mats Andersson), 6 ex
Svartsjö dämme 21.5 (Gigi Sahlstrand, Göran
Forsberg), 1 ex Svartsjö dämme 22.5 (Micke Ne-
derman), 1 ex Kyrkpölen 27.5 (Hasse Andersson,
Birgit Svensson), 1–2 ex Svartsjö dämme 28.5
(Svante Söderholm, Elisabeth Stureson m.fl.),
1 ex Svartsjö dämme 7.8–8.8 (Jan Sondell, Urpo
Könnömäki m.fl.).

Småsnäppa *Calidris minuta*

2 1K fåglar rastade vid Svartsjö dämme 5.8–8.8
(Glenn Cornland, Micke Nederman m.fl.), den
17:e observationen i kommunen.

Grönbena *Tringa glareola*

Total 134 rapporter på Svalan av denna relativt
vanliga vadare. 55 berör vårsträcket och 79 höst-
sträcket.

Skogssnäppa *Tringa solitaria*

9 ex rastande fågeltornsparkeringen, Svartsjöviken
3.4 (Ulf Nilsson), 9 ex rastande Svartsjö dämme
13.4 (Gigi Sahlstrand).

Drillsnäppa *Actitis hypoleucos*

Inga rapporter om häckning, första observationen kommer från Färingsös nordligaste udde 25.4 (Christian Lagström).

Rödbena *Tringa totanus*

Observationer med par i lämplig miljö, dock ingen konstaterad häckning: minst 1 par Svartsjö dämme (Urpo Könnömäki), 1 par Malmviks strandängar (Micke Nederman, Sven-Erik Schultzberg, 1 par Kyrkpölen (Micke Nederman).

Svartsnäppa *Tringa erythropus*

Noterades vid 9 tillfällen som rastande med 5 ex som mest under perioden 7.5–18.6. På återsträcket noterades arten vid 17 tillfällen med som mest 7 ex under perioden 16.7–27.9.

Gluttsnäppa *Tringa nebularia*

Noterades vid 8 tillfällen som rastande med 3 ex som mest under perioden 25.4–25.5. På

återsträcket noterades arten vid 16 tillfällen med som mest 10 ex under perioden 1.7–17.9.

Myrspov *Limosa lapponica*

40 ex sträckande sydväst Klippans väg, Väntholmsviken 17.7 (Gigi Sahlstrand, Göran Forsberg).

Storspov *Numenius arquata*

Totalt 27 rapporter på Svalan mellan 8.4–21.8 med som mest 3 ex vilket är en ganska normal siffra för året, de flesta rapporter kommer från området runt Svartsjöviken.

Dubbelbeckasin *Gallinago media*

1 relativt tidig fågel hördes spela kort 7.5 (Micke Nederman), 1 ex rastande och spelandes kort vid Svartsjö dämme 16.7 (Glenn Cornland, Jan Björk m.fl.).

Enkelbeckasin *Gallinago gallinago*

25 ex rastande Lovö kyrkängar 13.4 (Fredrik Thernlund).

Foto Göran Forsberg

Smalnäbbad simsnäppa

Dvärgbeckasin *Lymnocyptes minimus*

1 ex rastande Helgö kanal 5.2 (Urpo Könnömäki).

Smalnäbbad simsnäppa *Phalaropus lobatus*

1 ex rastande Torslunda dagvattendamm 30.5 (Glenn Cornland, Jan Björk m.fl.), 2 ad rastade mycket kort vid Malmviks strandängar 4.6 (Micke Nederman), 1 1k rastande Svartsjö däme 14.8 (Glenn Cornland, Ari Määttä). Detta ger oss en total siffra på 15 observationer i kommunen.

Brushane *Philomachus pugnax*

Ett tidigt ex rastade vid Svartsjö däme 5.4 (Ulf Nilsson). *Observationer med fler än 24 ex:* C:a 25 ex rastande Svartsjö däme 6.8–8.8 (Micke Nederman, Gigi Sahlstrand), 24 ex rastande Svartsjö däme 17.8 (Gigi Sahlstrand).

Skrattmåsar *Larus ridibundus*

Inga fåglar rapporterades häcka under året.

Gråtrut *Larus argentatus*

Säkra häckningar: 32 ex ruvande Flisorna, Munsö 21.5 (Tomas Viktor), 48 ex ruvande lilla Hallstaskär, Prästfjärden 6.6 (Tomas Viktor, 10 par Fiskarholmen, Fiskarfjärden 7.6 (Niklas Westermarck, William Sjöberg).

Silltrut *Larus fuscus*

Fynd jan–mars: 2 ex förbiflygande Menhammarsviken 2.1 (Mats Andersson, Ulf Nilsson), 1 ex rastande Jungfrusund 8.1 (Jan Wernerman, 1–2 ex rastande Jungfrusund 16.1–18.1 (Jan Wernerman, Glenn Cornland), 2 ad förbiflygande Mastområdet 13.3 (Sven-Erik Schultzberg, Per Nilsson). *Häckning:* 1 par fick ut 2 ungar vid Torslunda dagvattendamm (Glenn Cornland, Sören Lindén).

”Ljusmantlad” Silltrut *Larus Graellsii/intermedius/heuglini*

1 ex stationär Paraplyholmen, norra Björkfjärden (Tomas Viktor).

Havstrut *Larus marinus*

Häckning eller lämplig biotop: 1 par fick ut 1 unge, lilla Hallstaskär, Prästfjärden, 24.4–6.6 (Tomas Viktor, Thomas Pettersson), 2 ad Blåudden 5.5 (Bo Hellberg), 1 ad Pingst, södra Björkfjärden 6.6 (Tomas Viktor).

Fisktärna *Sterna hirundo*

Häckande: 52 ex ruvande Flisorna, Munsö 21.5 (Tomas Viktor), minst 25 par Blåudden 8.6–21.6 (Bo Hellberg), 15 par Fiskarholmen, Fiskarfjärden (Jan Sondell).

Silvertärna *Sterna paradisaea*

Endast en observation av denna långflyttare då 1 ex rastande Rastaholm 21.5 (Micke Nederman).

Skräntärna *Hydroprogne caspia*

Endast en observation vilket är betydligt mindre än normalt då 1 ex förbiflygande Lullehovsbron 16.4 (Jan Björk).

Turturduva *Streptopelia turtur*

1 ex rastande kort på Eldgarnsö 14.5 (Jan Wernerman). Tredje fyndet på Mälaröarna, de tidigare var 2001 och 2002. Årets individ är förmodligen samma fågel som senare dök upp i Grödinge och Alhagen söder om vårt rapportområde.

Gök *Cuculus canorus*

Först för året dök upp 10.5 vilket är en dag senare än förra året (Peter Carlsson). Totalt c:a 35–40 ropande fåglar vilket är i paritet med 2010 och fördelningen är ungefär likvärdig som förra året som då var 10 ex på Lovö, 15 ex på Färingsö, 8 ex på Ekerö och 6 ex på Munsö/Adelsö.

Sparvuggla *Glaucidium passerinum*

Den numera årliga sparvugglan vid vägskalet i Kovik på Lovön upptäcktes i år 23.1 (Jan Wernerman) och den sågs även 12.2 (Micke Nederman), 1 ex fågeltornsparkeringen, Svartsjöviken 10.4 (Gigi Sahlstrand, Göran Forsberg), 1 ex Samting, Adelsö 26.11 (Hasse Andersson).

Hornuggla *Asio otus*

Även i år minst en lyckad häckning på Lovön där tiggande ungar hörts i området vid Lovö kyrka. Även Landholmen på Färingsö föräddades med minst en lyckad häckning.

Jorduggla *Asio flammeus*

1 ex Landholmen Färingsö 17.6 (Micke Nederman m.fl.).

Göktyta *Jynx torquilla*

Även i år en lyckad häckning i Torslunda där 9 ungar kunde ringmärkas (Sören Lindén). I övrigt gott om rapporter av sjungande hannar runtom på öarna. Se också särskild artikel.

Mindre hackspett *Dendrocopos minor*

Omkring 15 revirhållande hannar/par har inrapporterats, dock ingen konstaterad häckning.

Trädlärka *Lullula arborea*

Sjungande fåglar: 1 ex Ekerö kyrka 31.3 (Urpo Könnömäki), 2 ex Hagalund, Adelsö 2.4–3.4 (Hasse Andersson, Birgit Svensson), 1 ex Stora Dalby, Adelsö 2.4 (Hasse Andersson, Birgit Svensson), 1 ex Grustäkten, Älvnäs 2.4 (Mats Andersson, Ulf Nilsson), 1 ex Löten, Munsö 4.4 (Mats Gothnier), 1 ex Älvnäs, Tappström 8.4 (Dan Lindmark), 1 ex Norrby, Lovön 10.4 (Fredrik Thernlund), 1 ex Sandudden, Träkvista 11.4 (Mats Gothnier), 1 ex Drottningholms slott 16.4 (Jan Wernerman), 1 ex Östra delen, Svartsjövik 25.4 (Fredrik Thernlund), 1 ex Eldgarne 21.5 (Jan Wernerman), 1 ex Hagalund, Adelsö 11.6 (Hasse Andersson), 1 ex Stora Dalby, Adelsö 11.6 (Hasse Andersson, Björn Bengtsson), 1 ex Hagalund, Adelsö 18.6 (Hasse Andersson, Birgit Svensson), 1 ex Norrby, Lovön 20.6 (Fredrik Thernlund), 1 ex Norrby, Lovön 20.7 (Fredrik Thernlund).

Backsvala *Riparia riparia*

Vid Löten och Laxsjön båda på Munsö har kolonier upptäckts. En sen fågel sågs vid Torslunda 15.9 (Glenn Cornland).

Rödstrupig piplärka *Anthus cervinus*

1 ex fågeltornsparkeringen, Svartsjövik 16.9 (Glenn Cornland), 1 ex Kvarsta, Färingsö, 17.9 (Gigi Sahlstrand), 2 ex fågeltornet, Svartsjövik 17.9 (Jan Björk), 1 ex fågeltornsparkeringen, Svartsjövik, 24.9 (Micke Nederman).

Forsärla *Motacilla cinerea*

2 ex sträckte förbi Klippans väg, Väntholmsvik 26.9 (Gigi Sahlstrand). Detta var fynd nummer fem för kommunen där alla är observerade under 2000-talet.

Sädesärla *Motacilla alba*

En tidigt anländ fågel sågs vid Svartsjövik 27.3 (Per Jakobsson).

Gärdsmyg *Troglodytes troglodytes*

Vinterfynd: 1 ex Sötvattenslaboratoriet 8.1 (Jan Wernerman), 1 ex Klippans skog, Väntholmsvik 5.2 (Gigi Sahlstrand).

Rödhake *Erithacus rubecula*

Vinterfynd: 1 ex Klippans väg, Väntholmsvik 10.12 och 17.12 (Gigi Sahlstrand), 1 ex Hagaringen Ekerö 23.12 samt 31.12 (Bertil o Ulla Dolk).

Blåhake *Luscinia svecica*

Inga vårfynd, istället dök det första höstfyndet upp vid Lovö kyrkängar 2.9 (Fredrik Thernlund) och det sågs även en 3.9 (Mats Andersson, Ulf Nilsson), 2 ex östra delen av Svartsjövik, 3.9 (Glenn Cornland), 2 ex fågeltornsparkeringen, Svartsjövik 3.9 (Mats Andersson, Ulf Nilsson), 1 ex Torslunda 4.9 (Glenn Cornland), Lovö kyrkängar 7.9 (Fredrik Thernlund), 2 ex Torslunda 8.9 samt 1 ex 10.9 (Glenn Cornland), 1 ex fågeltornet, Svartsjövik 17.9 (Jan Björk).

Svart rödstjärt *Phoenicurus ochruros*

En fågel uppehöll sig vid Torslunda 6.4 (Glenn Cornland m.fl.).

Foto Göran Forsberg

Mindre flugsnappare

Dubbeltrast *Turdus viscivorus*

Vinterfynd: 1 ex Hilleshög kyrka 18.12 (Gigi Sahlstrand), 1 ex Eldgarnsö 23.1 (Jan Wernerman), 1 ex Kungsbergabadet 16.1 (Signe Hagerman, Linus Brobacke), 1 ex Eldgarnsö 15.1 (Gigi Sahlstrand, Göran Forsberg).

Gräshoppsångare *Locustella naevia*

1 ex Göholmen 25.5 (Gigi Sahlstrand, Göran Forsberg), 1 ex Menhammarsviken, 2.6 (Jan Wernerman), 2 ex Eldgarnsö 3.6–6.6 (Jan Björk, Micke Nederman m.fl.), 1 ex Stjärtnäs Norra Färingsö 11.6 (Glenn Cornland), 1 ex Svartsjö-viken 12.6 (Gigi Sahlstrand, Göran Forsberg), 1 ex Sötvattenslaboratoriet 15.6–19.6 (Mats Andersson m.fl.).

Busksångare *Acrocephalus dumetorum*

Bara ett tidigare fynd finns på Mälaröarna, det var 1986 då en fågel hördes sjunga i Älby hage. Det har dock funnits misstanke om arten några gånger sedan dess men ingen har spikats eller blivit godkänd av rapportkommittén. I år hördes dock en fågel vid Liljedal arrendeområde på Ekerö den 14.6 (Rikard Henricsson).

Kärrsångare *Acrocephalus palustris*

1 ex fågeltornet, Svartsjö-viken 3.6–6.6 (Urpo Könnömäki m.fl.), upp till 2 ex Holmbacken, Svartsjö-viken 5.6–28.6 (Rony Karlberg m.fl.), 1 ex Sötvattenslaboratoriet 7.6–18.6 (Niklas Westermarck m.fl.), 1 ex Lovö kyrkängar 8.6 (Kurt Idstam), 1 ex Eldgarnsö 8.6 (Bo Hellberg), 1 ex

Kungsberga ridskola 12.6 (Glenn Cornland), 1 ex Älvnäs 16.6–18.6 (Per Lönnborg m.fl.), 1 ex Brostugan, Kärson 9.7–10.7 (Sven-Erik Schultzberg m.fl.), 1 ex Torslunda 28.8 (Glenn Cornland).

Trastsångare *Acrocephalus arundinaceus*

1 ex Svartsjövikens 22.5–6.6 (Urpo Könnömäki, Micke Nederman m.fl.).

Härmsångare *Hippolais icterina*

Cirka 15 sjungande fåglar på nio olika lokaler får anses som ett bra år för arten på Mälärörna.

Lundsångare *Phylloscopus trochiloides*

Första fyndet av denna art på Mälärörna. Under försommaren dök det upp lundsångare lite överallt i vårt avlånga land och med det hoppet om att någon fågel skulle hitta till oss på Mälärörna. Den 9 juni hittade Urpo Könnömäki en sjungande fågel på hemmaplan i Älby hage.

Mindre flugsnappare *Ficedula parva*

Även i år gästades Mälärörna av denna för oss något ovanliga besökare. 1 ex Näs fjärden 31.7 (Gigi Sahlstrand, Göran Forsberg), 1 ex Torslunda 28.8 (Glenn Cornland).

Skäggmes *Panurus biarmicus*

1 ex Jungfrusund 9.1 (Glenn Cornland, Jan Björk), ett okänt antal hördes vid Svartsjö däme, 13.1 (Gigi Sahlstrand), 1 ex Menhammarsviken 10.4 (Jan Wernerman), 1 ex Menhammarsviken 19.4 (Urpo Könnömäki), 1 ex fågeltornet, Svartsjövikens 3.6 (Urpo Könnömäki), 1 ex Svartsjö däme 4.6 (Micke Nederman), 2 ex fågeltornet, Svartsjövikens 19.11 (Ulf Nilsson).

Foto Göran Forsberg

Nötkråka

Varfågel *Lanius meridionalis*

Även 2011 var de klassiska varfågelslokalerna Svartsjövikens, Menhammarsviken samt Mastområdet säkra kort för att få syn på en varfågel. Övriga fynd: 1 ex Rastaholm 17.2 (Urpo Könnömäki), 1 ex Nyckelby 21.12 (Leif Godin).

Nötkråka *Nucifraga caryocatactes*

1 ex Färingsös nordligaste udde 25.4 (Christian Lagström), 1 ex Lindöberget 8.5 (Micke Nederman), 1 ex Troxhammars golfbana 14.5 (Micke Nederman), 1 ex Skå kyrka 10.6 (Gigi Sahlstrand), 1 ex Prästvik, Lovön 24.9 (Micke Nederman).

Råka *Corvus frugilegus*

1–3 ex uppehöll sig vid Lovö kyrka 25.3–27.3 (Ulf Nilsson m.fl.), 1 ex fågeltornet, Svartsjövikens 30.3 Gigi Sahlstrand, 1 ex Svartsjövikens 5.4

(Jan Björk), 1 ex Malmviks strandängar, Lovön, 8.4 Ulf Nilsson), 1 ex Väntholmsviken 9.4 (Gigi Sahlstrand, Göran Forsberg), 1 ex Bonadammen, Munsö 16.4 (Micke Nederman), 1 ex Svartsjövikens 25.4–30.4 (Ulf Nilsson m.fl.) 1 ex Lindhaga, Färingsö 28.5 (Jan Björk), 2 ex Mastområdet 17.6 (Per Lönnborg m.fl.), 1 ex Norrby skog 12.10 (Markus Rehnberg), 3 ex Mastområdet 26.12 (Micke Nederman).

Bofink *Fringilla coelebs*

Upp till 15 ex vid en matning på Söderströms väg, Stenhamra 2.1–23.2 (Runo Edholm m.fl.), 1 ex Lindhaga, Färingsö 2.1 samt 12.1 (Jan Björk), 1 ex Hagaringen Ekerö 4.1 (Bertil o Ulla Dolk), 1 ex Tappström 9.1 (Glenn Cornland, Jan Björk), 1 ex Paradisvägen, Tappström 16.1 (Micke Nederman, Urpo Könnömäki), 2 ex Knalleborg 12.12 (Staffan Wolter), 2 ex Älby hage 25.12 (Urpo Könnömäki).

Bergfink *Fringilla montifringilla*

1 ex uppehöll sig vid en matning på Söderströms väg, Stenhamra 2.1–28.1 (Runo Edholm m.fl.), 1 ex sågs i Älby hage 25.1 samt 19.12–20.12 (Urpo Könnömäki).

Grönfink *Chloris chloris*

Största flockarna: 200 ex Lovö kyrkängar 7.9 (Fredrik Thernlund) samt 300 ex Kvarsta, Färingsö 17.9 (Gigi Sahlstrand).

Steglits *Carduelis carduelis*

Största flockarna kring Mastområdet med toppnoteringen 130 ex 26.8 (Sven-Erik Schultzberg).

Vinterhämspling *Carduelis flavirostris*

3 ex Löten, Munsö 2.4 (Mats Andersson, Ulf Nilsson), 2 ex Prästnibble, Väntholmsviken 4.4 (Gigi Sahlstrand), 6 ex Malmviks strandängar 9.4 (Micke Nederman), 6 ex Malmviks strandängar 9.4 (Sven-Erik Schultzberg, Per Nilsson), 6 ex Malmviks strandängar 13.4 (Jan Wernerman).

Bändelkorsnäbb *Loxia leucoptera*

Även i år ett bra inflöde av bändelkorsnäbb. Det började med 1 ex Brostugan, Kårsön 27.7 (Sven-Erik Schultzberg), sedan rastade fåglar i lärkträdningen vid Stavsund. Från 30.7 (Micke Nederman) till 6.8 (Per Lönnborg) kunde upp till 7 ex beskådas när de födosökte i lärkträden. 1 ex Ekebyhovsbacken 30.7 (Micke Nederman), 1 ex Torslunda 3.9 (Glenn Cornland), 3 ex Rastaborg 10.9 (Jan Wernerman) 1 ex Ekebyhovsbacken 24.9 (Micke Nederman), 1 ex Lovö kyrka 24.9 (Micke Nederman).

Mindre korsnäbb *Loxia curvirostra*

Ett trettiotal obsar under året där bara oktober och november saknar fynd. Största antal var 25 ex som födosökte vid Norrby på Lovön 25.6 (Ulf Nilsson).

Större korsnäbb *Loxia pytyopsittacus*

2 ex Ekebyhovsbacken 30.7 (Micke Nederman), 7 ex Rastaskogen 31.7 (Urpo Könnömäki), 3 ex Torslunda 25.10 (Glenn Cornland).

Rosenfink *Carpodacus erythrinus*

1 ex Kyrkpölen, Adelsö 21.5 (Micke Nederman), 1 ex Lindhaga, Färingsö 23.5 (Jan Björk, Glenn Cornland), 1 ex Landholmen 28.5 (Fredrik Thernlund).

Lappsparrv *Calcarius lapponicus*

1 ex Barkarby, Lovön 13.4 (Fredrik Thernlund), 4 ex Svartsjövikens 16.9 (Jan Björk, Glenn Cornland), 1 ex Svartsjö dämme 17.9 (Gigi Sahlstrand).

Snösparrv *Plectrophenax nivalis*

1 ex Svartsjövikens 10.4 (Gigi Sahlstrand, Göran Forsberg).

Ortolansparv *Emberiza hortulana*

2 ex rastade vid Stavsund, Helgö kanal 30.7 (Micke Nederman, Jan Björk), 1 ungfågel vid Kvarsta, Färingsö 17.9 (Gigi Sahlstrand).

Vinterns ”artrally” på Mälärörna

Mats Andersson

En av föreningens mer populära aktiviteter är det årligt återkommande artrallyt som äger rum i mitten på januari. Det går helt enkelt ut på att ett antal lag, vanligtvis fyra till sex stycken, samlas vid sjutiden på morgonen utanför kommunalhuset i Tappström. Innan lagen beger sig iväg på sin resa mot högst antal sedda arter under dagen bestäms en sluttid och en slutdestination. Sluttiden brukar vara 1400, slutdestinationen kan variera, ibland hemma hos någon av deltagarna, men nu senast vid parkeringsplatsen framför Svartsjö Slott.

När starten går vid sjutiden på morgonen ger sig de olika lagen i väg, alla med ambitionen att få se så många arter som möjligt under dagen, men också fler arter än vad de andra lagen förmår skrapa ihop. Under senare år har första stoppet oftast varit Lovön där sparvuggla, kattuggla, vattenrall samt under någon enstaka säsong även rördrom varit stationära.

Hur många arter kan man kryssa en dag i januari på Mälärörna?

För den oinvigde kunde svaret vara ett tiotal men så är det faktiskt inte. När jag tittar i mina anteckningar från de senaste sju åren så får jag fram följande smått imponerande summor:

År	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Antal arter	55	57	56	60	55	43	63

Mellan åren 2006 till 2010 var det jämt mellan antalet observerade arter per år, för 2011 syns en stor nedgång, -12 arter (jämfört med året innan 2010) och slutligen för 2012 en stor uppgång (+20 arter) till 63 arter, vilket också är rekordåret i tävlingens historia. Vad skillnaden mellan 2011 och 2012 beror på kan man naturligtvis bara

spekulera i, men en inte alltför djärv teori kan vara att det var betydligt kallare vintern 2011 än 2012. I december 2010 var medeltemperaturen -8 grader jämfört med +3 grader december 2011. Kall väderlek innebär sämre tillgång på mat samt mindre med öppet vatten vilket minskar antal övervintrande arter.

I tabell 1 har alla sedda arter de senaste fem åren sammanställts. Totalt har 74 arter förekommit i protokollen. Tyvärr har data inte sparats så att det går att redovisa hur många lag som sett olika arter annat än för det senaste året 2012. För detta år har istället för kryss redovisats procent för de fem lagen som haft flera ornitologer med som deltagare.

Foto Göran Forsberg

Mindre hackspett – inte så lätt att hitta i januari

Noterbart är att tretton arter endast setts en gång: mindre korsnäbb, ringduva, rödvingetrast, rördrom, salskrake, silltrut, skrattnås, skäggmes, storskarv, strömstare, större korsnäbb, sävsparv samt den turkduva som jag hittade i Husby-Munsö.

Kråkfåglarna och de allestädes närvarande vanliga fågelbordsfåglarna ha setts av alla fem lagen. Bara en art såg 2012 av ett enda lag – ringduva. Vissa ringduvor kan anlända mycket tidigt på våren och brukar de första veckorna föra en tillbakadragen tillvaro då de hushållar med energin. Under januari i år finns bara tre fynd av ringduva rapporterade från kommunen.

Man kan i tabellen för 2012 se att vissa arter bara setts av vissa lag, t ex kattuggla, mindre hackspett och stjärtmes. Dessa arter finns på plats

i markerna året om men är som alla vet lite svårare att få syn på. Om något lag lyckas få in flera av de sistnämnda arterna så kan detta vara skillnaden mellan en första plats eller en hedrande femte placering, dvs. sista plats!

Konsten att kombinera nytta med nöje

Avslutningsvis, till alla hågade fågelskådare som tvekar att medverka i ett vinterrally – kom med! Det är både spännande och kul samtidigt som man bidrar med att kartlägga hur det ser ut på fågelfronten i Ekerö kommun en januaridag. Att man har trevligt tillsammans och stärker förenings ”vi”-känsla innebär helt enkelt att man kombinerar nytta med nöje, en känsla som vi alla kan bära med oss under resten av skådaråret!

Stjärtnes – med lite tur kan man höra en flock

Tabell 1 (nästa sida). Observerade arter på Mäläröarna åren 2008 – 2012 vid artrallyt i januari varje år. För åren 2008 – 2011 finns bara information om att arten setts (x) eller inte, för 2012 har angivits i procent hur många av lagen som sett fågel. Totalt har 74 arter observerats.

År	2008	2009	2010	2011	2012
Bergfink	x		x		
Björktrast	x	x	x	x	100
Blåmes	x	x	x	x	100
Bofink	x	x	x	x	80
Domherre	x	x	x	x	100
Dubbeltrast	x	x	x	x	80
Duvhök	x	x	x		60
Entita	x	x	x	x	80
Fasan	x	x	x	x	60
Fiskmås	x	x	x	x	100
Fjällvråk	x	x	x		60
Gråhäger	x	x			60
Gråsiska	x	x	x	x	100
Gråsparv	x	x	x	x	100
Gråtrut	x	x	x	x	100
Gräsand	x	x	x	x	100
Grönfink	x	x	x	x	100
Gröngöling	x	x	x		80
Grönsiska	x	x	x	x	100
Gulsparv	x	x	x	x	100
Gärdsmyg	x	x	x		80
Havstrut	x	x		x	40
Havsörn	x	x	x		80
Kaja	x	x	x	x	100
Kattuggla	x	x	x	x	60
Knipa		x			80
Knölsvan	x	x			100
Koltrast	x	x	x	x	100
Korp	x	x	x	x	100
Kråka	x	x	x	x	100
Kungsfågel	x	x	x	x	100
Mindre hackspett	x				40
Mindre korsnäbb			x		
Nötskrika	x	x	x	x	100
Nötväcka	x	x	x	x	100
Ormvråk	x	x	x		80
Pilfink	x	x	x	x	100

År	2008	2009	2010	2011	2012
Ringduva					20
Rödthake		x	x		60
Rödvingetrast			x		
Rördrom		x			
Salskrake					60
Sidensvans	x	x	x	x	100
Silltrut				x	
Skata	x	x	x	x	100
Skrattmås					40
Skäggdopping	x				60
Skäggmes		x			
Sothöna	x	x	x		100
Sparvhök	x	x	x	x	60
Sparvuggla	x	x	x		80
Spillkråka	x	x	x	x	80
Stare		x	x		60
Steglits	x	x	x	x	80
Stenknäck	x	x	x	x	80
Stjärtmes		x		x	40
Storskarv		x			
Storskrake	x	x	x	x	100
Strömstare	x				
Större hackspett	x	x	x	x	100
Större korsnäbb			x		
Svartmes	x	x	x	x	100
Sångsvan	x	x			40
Sävsparv			x		
Talgoxe	x	x	x	x	100
Talltita	x	x	x	x	100
Tamduva	x	x	x	x	100
Tofsmes	x	x	x	x	80
Tornfalk				x	60
Trädkrypare	x	x	x	x	100
Turkduva		x			
Varfågel	x	x	x		80
Vattenrall		x	x		80
Vigg	x			x	100
Summa arter	56	60	55	43	63

Notiser

Dämmet den 1 augusti

En av de finare skådarupplevelserna jag fick under 2011 var på kvällen den 1 augusti. Jag bestämde mig för att ensam ta en tur ut till Svartsjö dämme där en ägretthäger hade setts under dagen. Sagt och gjort, packade min 8x42 (då jag inte har någon tub) och gav mig iväg. Jag kom ut till parkeringen vid Svartsjö vid halvnotiden och vädret var fantastiskt; alldeles lugnt och kvällssolen sken över dämmet. Inte en enda människa där! Typiskt tänkte jag, då blir hägern svår att se utan tub. Men redan när jag kommit halvvägs ut mot fågeltornet fick jag syn på den, till och med utan kikare, spatserandes mitt ute i dämmet i solnedgången! När jag väl kommit upp på plattformen såg jag den förstås ännu bättre.

Kombinationen av solnedgången i sensommarkvällen, att jag var alldeles ensam med ägretthägern gjorde detta "kryss" till något alldeles

Starar

speciellt. Jag bara stod där en lång stund och njöt av upplevelsen. När jag sen skulle gå tillbaka till bilen kom en flock med ca 200–300 starar överflygande, kul! Jag satte mig i bilen och började åka hemåt via Svartsjö slott. Precis när jag skulle passera lilla bron innan slottet kastade jag en blick till vänster: där satt stararna jag nyss sett plus minst 500 till på elledningarna längs vägen! Som ett långt pärlband eller noter i ett nothäfte. Dessutom med solnedgången i bakgrunden! Knäppte en bild på skådespelet med mobilen. Som sagt, en kväll värd att minnas!

Per Lönnborg

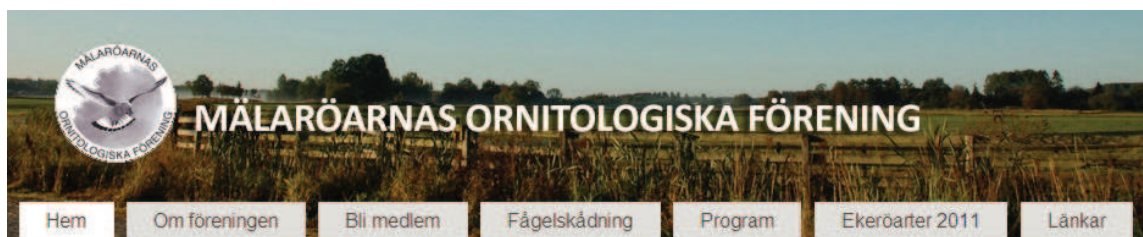
MOF säljer småfågelholkar

Vi har även i år införskaffat ett antal småfågelholkar som säljs ut för 50 kronor styck. Slå en signal till Urpo Könnömäki på telefon 08-560 206 91 eller 070-236 56 64 och bestäm antal och leveransplats.

Urpo Könnömäki

Ägretthäger

Vinjett på startsidan

MOFs webbplats har fått nytt utseende

Hösten 2011 bytte vi utseende på MOF:s webbplats, www.mof-ekero.se. Nu har det blivit ännu lättare för dig som besökare att hitta den information du söker. På webbplatsen finns bland annat aktuellt program, de senaste observationerna som gjorts i kommunen och nyheter om vad som är på gång i fågelskådarvärlden. Naturligtvis finns också allt du behöver veta om föreningen. Under 2012 kommer vi att tillföra mer innehåll, bland annat en praktisk guide till de lokaler som finns i kommunen. Så – hjärtligt välkommen att följa med oss på webben! Har Du frågor eller kommentarer kring www.mof-ekero.se, eller vill Du framföra tips? Skicka då gärna ett brev till undertecknad som är webbredaktör, e-post: signehagerman@gmail.com.

Signe Hagerman

Dvärgmåsar och rördrom är SOFs rikinventeringsarter 2012

Bägge arterna är våtmarksfåglar och inventerades tidigare. Riksinventeringarna är en tradition som genomförs av SOF tillsammans med SOF:s regionalföreningar. Inventeringarna genomförs för att få ökad kunskap om både positiva och negativa förändringar inom svensk fågelfauna.

Rördrommen inventerades 1969, 1979 och 2000. Sett över en 30-årsperiod så har rördrommen ökat rejält, dock med en utplaning där stammens sannolikt legat på ungefär samma nivå de

senaste 10 åren. Dvärgmåsen har inventerats åren 1971 och 2000. Populationen visar ungefär samma trend som rördrommen med den skillnaden att den även har fortsatt öka en del de senaste 10 åren. På Ekerö finns rördrommen spridd på några ställen medan dvärgmåsen bara ses på sträck. Rapporterera på Svalan alla rördrommar in hör eller kanske ser och även alla stäckande dvärgmåsar!]

Jan Sondell

Rördrom

Foto Jan Larsén

Verksamhetsberättelse för 2011

Urpo Könnömäki

Styrelsen för Mälaröarnas Ornitologiska Förening (MOF) lämnar härmed följande verksamhetsberättelse för år 2011.

Organisationsfrågor

Styrelse

Urpo Könnömäki – ordförande
Jan Sondell – vice ordförande
Per Lönnborg – kassör
Jan Sondell - sekreterare
Signe Hagerman – webbredaktör
Linus Brobacke – ledamot
Micke Nederman – ledamot
Göran Forsberg – ledamot
Gigi Sahlstrand – ledamot
Marianne Dannbeck – suppleant

Revisorer

Torsten Welander, ordinarie
Torbjörn Alm, ordinarie
Gudrun Skoglund, suppleant

Valberedning

Staffan Wolter, sammankallande
Magnus Fürst
Per Öhman

Kontaktpersoner

Fågelobservationer: Micke Nederman
Linus Brobacke
Naturvårdsfrågor: Urpo Könnömäki
Programansvarig: Urpo Könnömäki
Årsskriften: Jan Sondell

Antal medlemmar

Antalet medlemmar 2011 var 134 fördelat mellan 112 ordinarie medlemmar och 22 familjemedlemmar.

Medlemsavgift

Medlemsavgiften 2011 var för en ordinarie medlem 150 kr. Familjemedlem och ungdom under 18 år betalar 50 kronor.

Ekonomi

Föreningens ekonomi framgår av separat redogörelse.

Styrelsesammanträden

Styrelsen har haft tre sammanträden under 2011.

Årsmöte

Årsmöte hölls den 24 mars 2011 i Ekuddens föreningslokal på Ekuddsvägen 12.

Programblad

Ett vår/sommarprogram och ett höst/vinterprogram har utkommit.

Nyhetsbrev

Genom nyhetsbrev via e-post har de medlemmar som anmält intresse fått ta del av fågelobservationer och föreningsinformation. Dessa har sammanställts av Linus Brobacke, Micke Nederman och Jan Sondell.

Exkursioner och föreningsmöten

Under året har MOF arrangerat tolv exkursioner och en innekväll. Lovön, Eldgarnsö, Svartsjövi-ken, Urpos fågelmatning, Adelsö - Kyrkpölen och norra Uppland är platser som har besökts. Andra aktiviteter har varit: flera "arrally", lyssna på nattsångare, "sitt och glo". Innekvällens program var bildvisning från Kenyas nationalparker.

Svartsjöviken

MOF har även i år deltagit aktivt i projekt Svartsjöviken genom inventering av häckfågelfaunan och veckovisa observationer under våren. MOF har även genomfört flera exkursioner vid Svartsjöviken.

Årsskrift 2010

MOF har även detta år producerat en årsskrift som delades ut på årsmötet den 24 mars till de medlemmar som närvarade. Övriga medlemmar har fått årsskriften via post. Årsskriften trycktes i färg i B5 format och innehöll 40 sidor.

Artlistor för Mälärörna 2011

Urpo Könnömäki

Nedan sammanställs antalen fågelarter vissa medlemmar sett i olika områden på Mälärörna t.o.m. 2011. Ekerölistan gäller hela kommunen. Lovö inkluderar Lindö och Malmvik. Svartsjöviken inkluderar Svartsjödämme.

	Kryss 2011	Totalt	Senast sedda art/arter
Ekerölistan			
Urpo Könnömäki	2	235	lundsångare, stäppvipa
Jan Björk	1	229	stäppvipa
Micke Nederman	1	222	stäppvipa
Glenn Cornland	5	220	stäppvipa
Svenne Schultzberg	1	213	stäppvipa
Martin Bergström	1	208	stäppvipa
Ulf Nilsson	3	206	stäppvipa
Gigi Sahlstrand	4	206	stäppvipa
Jan Wernerman	3	205	stäppvipa
Ulf Aronsson	1	204	stäppvipa
Linus Brobacke	2	202	stäppvipa
Runo Edholm	2	201	stäppvipa
Signe Hagerman	1	196	spetsbergsgås
Fredrik Thernlund	1	195	stäppvipa
Mats Andersson	2	192	spetsbergsgås, prutgås
Göran Forsberg	6	186	stäppvipa
Hasse Ander	ny	172	stäppvipa
Ulla & Bertil Dolk	ny	166	stäppvipa
Staffan Wolter	2	160	spetsbergsgås, stäppvipa
Lovölistan			
Micke Nederman	1	189	bändelkorsnäbb, smalnäbbad sim
Svenne Schultzberg	2	181	vaktel, rörhöna
Jan Wernerman	1	163	rörhöna
Martin Bergström		161	vinterhämsling, snatterand
Ulf Nilsson	5	161	rörhöna, stenfalk

Mats Andersson	5	153	stenfalk
Linus Brobacke		142	småskrake, svarthakedopping
Runo Edholm		141	
Signe Hagerman		137	strömstare, småskrake

Svartsjölistan

Jan Björk	1	201	stäppvipa
Urpo Könnömäki	1	187	stäppvipa
Micke Nederman	1	183	stäppvipa
Glenn Cornland	1	181	stäppvipa
Ulf Aronsson	1	177	stäppvipa
Gigi Sahlstrand	5	175	stäppvipa
Martin Bergström	1	171	stäppvipa
Jan Wernernman	1	167	stäppvipa
Ulf Nilsson	1	167	stäppvipa
Runo Edholm	1	161	stäppvipa
Mats Andersson	3	148	spetsbergsgås, gök
Signe Hagerman		141	pilgrimsfalk

Tomtlistan

Urpo Könnömäki, Älby hage, Ekerö	1	168	lundsångare
Gigi Sahlstrand, Prästnibble, Färingsö	8	148	varfågel, försärla
Göran Forsberg, Prästnibble, Färingsö	8	148	varfågel, försärla
Glenn Cornland, Torslunda-Färingsö	1	141	brunand
Jan Björk, Lindhaga, Färingsö	1	138	
Jan Sondell, Gällstaö, Ekerö		134	
Ulf Aronsson, Österby, Färingsö		114	
Staffan Wolter, Ängskorsvägen, Ekerö	1	72	svarthätta
Runo Edholm, Stenhamra		66	

Ekerö kommun – årskryss 2011

Micke Nederman	172
Gigi Sahlstrand	170
Jan Björk	167
Glenn Cornland	166
Ulf Nilsson	159
Urpo Könnömäki	157
Mats Andersson	156
Jan Wernerman	151
Göran Forsberg	146
Fredrik Thernlund	129
Sven-Erik Schultzberg	125
Bertil & Ulla Dolk	100
Per Lönnborg	96
Staffan Wolter	87

På spaning efter stäppvipa

Foto Jan Sondell